

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

МАТЕРІАЛИ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
17 ТРАВНЯ 2017 РОКУ

ХАРКІВ – 2017

УДК 37.013.42

ББК 74.60

А 43

За редакцією
доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
М.П. Васильєвої

Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи. Матеріали студентської науково-практичної конференції 17 травня 2017 року. / За редакцією М.П. Васильєвої. – Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. – 62 с.

Затверджено на засіданні кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол №11 від 3 квітня 2017 р.).

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2017.

© Кафедра соціальної педагогіки, 2017.

© Васильєва М.П., 2017.

**СЕКЦІЯ № 1 «ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»**

Авдашкова А. І. ЗАСОБИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	7
Алексєєва Н. І. ДО ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	8
Баннікова Д. С. НЕПОВНА СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА.....	9
Берсєнова А. Ю. НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НЕПОВНИМИ СІМ'ЯМИ.....	10
Буркова М. В. ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, ДО МАЙБУТНЬОГО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ В УМОВАХ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ СОЦІАЛЬНОГО ТИПУ.....	11
Буряківська А. І. СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ–АУТИСТІВ МЕТОДАМИ ІГРОТЕРАПІЇ.....	12
Васильченко К. Ю., Овдєєнко О. В., Чернецька Ю. І. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА НЕГАТИВНИХ ЯВИЩ СЕРЕД ДІТЕЙ І МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	13
Вдовічева А. М. СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ У ШКІЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ.....	15
Воронько Ю. В. СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ КЛУБІВ ТА СТУДІЙ.....	16
Галас Т. В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКА З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО УМОВ ШКОЛИ.....	17
Гардель Т. О. ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ ІЗ НЕПОВНИХ СІМЕЙ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	18
Голуб Д. Ю. НАРКОТИЧНА ЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА.....	19
Дерев'янюк Г. О. ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	20
Довбня О. В. ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	21
Єжова К. Ю. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДНЗ ЗАСОБАМИ КАЗКИ.....	22
Костікова М. Є. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ.....	22
Логвиненко В. В. ДЕТЕРМІНАНТИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	23

Надточа А. С. ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В НЕФОРМАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАННЯХ ТА МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ.....	24
Пільнік Н. О., Кулакова А. О. ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «БЕЗПРИТУЛЬНІ» ТА «БЕЗДОГЛЯДНІ ДІТИ».....	25
Попова А. О. ШЛЯХИ ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОТИЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	26
Свистун І. Ю. ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ.....	27
Скляниченко М. В., Танкова Д. В., Чухлата В. А. ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ЗНЗ.....	28
Сільченко А. А., Чернецька Ю. І. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА НАРКОТИЗАЦІЇ ШКОЛЯРІВ З СИНДРОМОМ ПОРУШЕННЯ УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНІСТЮ.....	29
Стефюк К.М. ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ВНЗ.....	31
Тепляк А. М. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ЗАКЛАДІВ.....	32
Шварц Ю. В., Шевченко М. П. МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	33
Шерстньова М. С. ГРА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	34
СЕКЦІЯ № 2 «ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»	
Арестова А. С. ЗМІСТ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ЗАПОБІГАННЯ ВІДХИЛЕНЬ ВІД НОРМ ПОВЕДІНКИ СТАРШОКЛАСНИКА.....	36
Бабіч В. М. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ГРИ.....	36
Дьоміна А. М. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ШКІЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ.....	37
Загребельна К. О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО УМОВ ШКОЛИ.....	38
Калашник А. О. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	39
Кузнєцова В. О. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ НЕПОВНОЇ СІМ'Ї.....	40

Левченко А. А. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ІЗ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ У НЕФОРМАЛЬНОМУ ОБ'ЄДНАННІ.....	40
Лепейко А. С. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	41
Любіна-Безкоровайна А. О. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З НЕПОВНОЛІТНІМИ ПОРУШНИКАМИ В УМОВАХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ЗАКЛАДІВ.....	42
Мандрик К. Р., Духіна Г. В., Чернецька Ю. І. ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ СЕРЕД СЛАБОЗОРИХ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІНТЕРНАТНОМУ ЗАКЛАДІ.....	43
Несвіт А. В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОМАНІЇ СЕРЕД СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	45
Нижник О. В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	45
Охотнікова О. С. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З АДАПТАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У ЦЕНТРІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ.....	46
Письменко Б. О. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ТЕЛЕБАЧЕННЯ У ПІДЛІТКІВ «ГРУПИ РИЗИКУ».....	47
Полятикіна Ю. І. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ФОРМУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ СОЦІОКУЛЬТУРНИМИ ЗАСОБАМИ.....	49
Реуцька Г. В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ.....	50
Різник Г. В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ.....	51
Рябець Я. С. ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ДІТЬМИ «ГРУПИ РИЗИКУ» В УМОВАХ ЗНЗ.....	52
Рябуха М. С. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ПІДЛІТКІВ ІЗ БАГАТОДІТНИХ РОДИН В УМАВАХ ЗАГОЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	52
Селезньова А. В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНОСТЬ З ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ ПІДЛІТКІВ У ЗНЗ.....	53

Хляпатура А. С. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	55
Чернишова А. О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПІДЛІТКАМИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	56
Шляхтіна Я. Ю. СИСТЕМА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ПРОЯВІВ АГРЕСІЇ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ В ЗНЗ.....	57
Щолокова К. З. АДАПТАЦІЯ ПІДЛІТКІВ З ВАДАМИ ЗДОРОВ'Я ДО УМОВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ.....	58
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	59

СЕКЦІЯ № 1 «ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»

Авдашкова А. І.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ЗАСОБИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Соціальне виховання старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу на державному рівні регулюється Законом України «Про дошкільну освіту», Базовим компонентом дошкільної освіти, Положенням про психологічну службу. Дані нормативно-правові акти наголошують, що в дошкільному віці відбувається соціальне становлення особистості, її всебічний розвиток, набуття соціального досвіду, засвоєння соціальних цінностей тощо. Виконання цих завдань покладається на дошкільний навчальний заклад, оскільки саме тут значною мірою відбувається формування соціальної компетенції дошкільників.

У наукових дослідженнях Л. Божович, В. Зеньковського, О. Кононко, Т. Поніманської, В. Сухомлинського акцентується увага на необхідності процесу соціального виховання дошкільників, що сприяє активізації особистісного потенціалу дитини. Проте, соціальне виховання старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу не отримало достатнього висвітлення в соціально-педагогічній літературі, а засоби соціального виховання старших дошкільників залишаються недостатньо використаними; бракує теоретично-методичних розробок, що висвітлюють питання процесу соціального виховання старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу.

Проаналізувавши наукову літературу, під соціальним вихованням у процесі написання курсової роботи, ми розуміли процес створення умов для формування соціально значущих якостей особистості, соціального досвіду та компетенції для її успішної соціалізації. Завдання соціального виховання старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу полягають у:

- забезпеченні різнобічного і гармонійного розвитку старших дошкільників;
- формуванні культури старших дошкільників (розвиток соціальних, моральних, естетичних, інтелектуальних якостей, ініціативності, самостійності і відповідальності дитини);
- формуванні шанобливого ставлення і почуття приналежності до своєї сім'ї, однолітків, дорослих;
- розвитку інтересів старших дошкільників, допитливості й пізнавальної мотивації.

Особливості соціального виховання старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу полягають у тому, що вихователь вдало організовує змістовне дозвілля дітей та процес навчання, відповідно до їх фізичних, психічних, вікових можливостей; створює дружню та теплу атмосферу між дітьми, що забезпечує гармонійний розвиток старших дошкільників; застосовують метод взаємонавчання, коли старші діти навчають молодших, показують їм певну модель поведінки в тій чи іншій ситуації, допомагають виконати завдання тощо. Таким чином старші дошкільники удосконалюють набуті вміння і відчувають свою суспільну значущість.

На основі робіт науковців нами було підібрано методи діагностики соціальної компетентності старших дошкільників, що на практиці дозволяють виявити проблеми соціального розвитку дитини, а саме рівень комунікативних навичок, соціальної поведінки та міжособистісних взаємин між дітьми. Також, проаналізувавши соціально-педагогічну практику дошкільних навчальних закладах, ми визначили, що найбільш поширеними

засобами в розв'язанні соціального виховання старших дошкільників є сюжетно-рольові ігри, комплексні заняття, хвилинки-роздуми, моделювання та програвання ситуацій.

Складання та інсценування казки є одним із найефективніших засобів соціального виховання старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу. Адже саме казкові проблеми та способи їх вирішення сприяють вихованню певних рис дитини, підготовці старших дошкільників до сприймання та взаємодії з навколишнім світом, набуттю соціального досвіду.

Алексєєва Н. І.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Систематичне вживання алкоголю призводить до розвитку алкогольної залежності. У словниковій літературі «алкогольна залежність» визначена як хронічне захворювання, що розвивається в результаті безконтрольного й систематичного вжитку спиртних напоїв і призводить до фізіологічних, психологічних і соціальних розладів. При цьому особливу групу ризику становлять діти, підлітки, молодь, а також вагітні жінки. Адже руйнуюча дія алкоголю на несформований організм значно більша, а її наслідки – незворотні. Отже, сьогодні актуалізує проблему профілактики алкогольної залежності, зокрема, серед неповнолітніх, задля ефективного здійснення якої необхідним є виявлення факторів, що зумовлюють її розвиток.

Проведений аналіз наукових джерел (О. Безпалько, І. Іванова, Л. Тюття, С. Харченко та ін.) засвідчив, що такими факторами є:

- *спадковість*. Доведено, що якщо батьки або близькі родичі були залежні від спиртного, то й у їхніх нащадків ризик розвитку захворювання збільшується. Звичайно, діти залежних від алкоголю батьків не обов'язково стануть залежними, але ймовірність цього досить велика. Окремо визначено випадки природженості алкогольних синдромів, коли немовлята відчувають фізіологічну залежність від алкоголю в результаті вживання матір'ю спиртних напоїв під час вагітності;

- *стрес і емоційні чинники*. Поширеною причиною пристрасті до алкоголю є бажання позбутися негативних емоційних переживань, пов'язаних із розривом стосунків, проблемами в сім'ї, на роботі, іншими негараздами, які досить часто «запивають». Завдяки цьому гострота емоційного переживання ситуації, що травмує, на певний час знижується. Проте загальновідомо, що «заспокійлива» дія алкоголю швидкоплинна і не здатна викоринити переживання повністю. Поступово небажання шукати альтернативні способи боротьби зі стресом, окрім алкоголю, призводить до розвитку запійного пияцтва;

- *депресія і занижена самооцінка*. Нерідко люди з низькою самооцінкою, які перебувають у депресії, також схильні до алкогольної залежності, оскільки алкоголь дозволяє їм почувати себе краще, тимчасово надає впевненості;

- *соціальні причини*. Реклама алкогольних напоїв у позитивному контексті, їхня доступність призводить до того, що алкоголь та пов'язані з ним алкогольні традиції є частиною культури сучасного суспільства;

- *систематичне вживання алкогольних напоїв*. Існування певного стереотипу проведення вільного часу та організації дозвілля, які «нерозривно пов'язані» із вживанням алкогольних напоїв. Люди вже не можуть просто зустрітися і провести час разом – для отримання задоволення від спілкування їм неодмінно потрібен алкоголь. Що, у свою чергу, свідчить про розвиток алкогольної залежності;

- *підлітковий вік*. До алкогольної залежності особливо схильні молоді люди, організм яких тільки розвивається. При цьому специфічну групу ризику складають підлітки, які почали вживати алкоголь до 16 років. Адже, результати досліджень у галузі медицини, психології, педагогіки переконливо довели, що зростаючий організм підлітка

швидко звикає до заспокійливого ефекту, спричиненого вживанням спиртних напоїв, а, отже, прагне до збільшення їх кількості або міцності;

- *стать людини*. Доведено, що частіше алкоголь вживають чоловіки, однак у жінок темпи розвитку алкогольної залежності набагато швидші;

Отже, виявлення дії хоча б одного з цих факторів свідчить про наявність або небезпеку розвитку алкогольної залежності. Що потребує негайного застосування системи профілактичних, корекційних та реабілітаційних заходів.

Баннікова Д. С.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

НЕПОВНА СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Сім'я – одна з найбільших цінностей, створених людством за всю історію свого існування. Проблеми сім'ї, сімейного виховання хвилювали людей вже з найдавніших часів. У творах видатних мислителів минулого (Аристотеля, Платона, Я. Коменського та інших) сім'ю охарактеризовано як найвпливовіший виховний інститут, висвітлено її визначальну роль у становленні і подальшому житті кожної людини. А за часів Давньої Греції необхідність одружитися взагалі була закріплена як обов'язок громадян, виконати який кожен чоловік повинен був до 35 років; у разі ж його невиконання – щорічно платити податок. Отже, сім'я – це впливовий інститут соціалізації людини, що являє собою її персональне середовище життя і розвитку від народження до смерті, значення якого важко переоцінити.

При цьому останнім часом наявною є тенденція до стабільного зростання кількості неповних сімей, що складаються з матері (батька) з дитиною чи декількома дітьми [2, с. 15]. Статистичні дані свідчать, що неповною (а, отже, сім'єю «групи ризику») є кожна четверта (а за деякими джерелами – третя) українська сім'я. Сьогодні актуалізує потребу дослідження проблематики неповних сімей. Адже, за К. Пікхартом, «зростання неповних сімей – це не соціальна проблема, яка потребує вирішення, а соціальна реальність, яка чекає допомоги» [1, с. 5].

Проблематика неповних сімей висвітлена у працях М. Буянова, Т. Гаврилової, І. Зверєвої, Б. Ковбас, В. Костіва, К. Пікхарта, І. Трубавіної, В. Целуйко, С. Харченко та інших вітчизняних й зарубіжних вчених. Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що серед причин появи неповних сімей: розлучення, народження дитини поза шлюбом, тривала відсутність або смерть одного з батьків.

Але найбільш поширеною причиною є розлучення. За свідченням К. Пікхарта, майже половина шлюбів у сім'ях з дітьми закінчуються розлученням [1, с. 5]. Негативний вплив розлучення батьків на дитину проаналізовано у багатьох дослідженнях у галузі психології, педагогіки, соціальної педагогіки. Доведено, що розлучення – стресова ситуація, яка для психічного здоров'я дитини є руйнівною, адже колишній світ дитини, в якому вона народилася та жила до розлучення батьків, знищений. При цьому для неї нема і не може бути розлучення ані з батьком, ані з матір'ю, які не можуть стати для неї чужими, якщо самі не захочуть цього. Дитина змушена вирішувати складне завдання – адаптуватися до нових обставин.

Важливим є той факт, у якому віці дитина була позбавлена можливості відчувати на собі вплив обох батьків як носіїв необхідного життєвого досвіду. При чому наявність чоловіка (батька) або його відсутність впливає на характер розумового розвитку дітей та на формування їх інтересу до навчання. Так, чим раніше дитина втратила батька, тим більше страждає її розумовий розвиток. Окрім того, оскільки сімей, де дітей виховує батько – 3 % (мати – відповідно 97 %) досить частими явищами у неповних сім'ях є, одного боку, малозабезпеченість (рівень середньої заробітної платня жінки в Україні значно нижче, ніж чоловіка), а, з іншого, – бездоглядність (через надмірну зайнятість і трудову перевантаженість батьків). Відсутність одного з батьків у сім'ї може стати причиною

неповноцінного виховання дітей. Так, у материнських неповних сім'ях хлопчики не бачать приклад чоловічої поведінки в сім'ї, а у батьківських неповних сім'ях – материнської ласки, без якої виховання дітей теж не може бути повноцінним.

Отже, соціально-економічне, психологічне становище неповних сімей зумовлює необхідність їх державної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Пікхарт К. Керівництво для одиноких батьків. – М., 1998.
2. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів : наук.-навч.-метод. посіб. С. Я. Харченко., М. С. Кратінов, Л. Ц. Ваховський, В. О. Кратінова, О. П. Песоцька, О. Л. Караман. – Луганськ : «Альма-матер», 2003. – 198 с.

Берсеньова А. Ю.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НЕПОВНИМИ СІМ'ЯМИ

Актуальність соціальної роботи з сім'єю зумовлена тим, що саме сім'я, будучи всеосяжним соціальним інститутом, всебічно охоплює інші форми життєдіяльності, відбиваючи в собі практично всі соціальні проблеми: від злиднів і малозабезпеченості до насильства й дискримінації. Сполучення зовнішніх стосовно сім'ї соціально-економічних труднощів у нашій країні й власне сімейних проблем, ставлять сім'ю в настільки складні умови, що власних її захисних сил виявляється недостатньо. При цьому одним з суспільно значущих напрямів у розвитку теорії та практики соціальної роботи є соціальна робота з сім'ями «групи ризику», до числа яких віднесено й неповні сім'ї.

Сутність поняття «сім'я», типологію сім'ї, особливості соціальної роботи із сім'єю, конкретні технології соціальної роботи із сім'єю в своїх працях досліджували О. Безпалько, Н. Бугаєць, З. Зайцева, І. Зверева, А. Капська, О. Караман, Б. Ковбас, В. Костів, В. Кравець, С. Курінна, В. Слот, І. Трубавіна, С. Харченко, Т. Шульга та інші.

Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що сім'ю можна визначити як історично-конкретну систему стосунків подружжя, батьків і дітей, як малу соціальну групу, члени якої поєднані шлюбними або родинними взаєминами, спільністю побуту й взаємною моральною відповідальністю, соціальна необхідність у якій зумовлена потребами суспільства у фізичному й духовному відтворенні населення. У свою чергу, неповна сім'я – це така сім'я, яка складається з одного батька з одним або декількома неповнолітніми дітьми. Встановлено, що різновидами неповних сімей є материнська та батьківська.

До соціально-психологічних особливостей дітей, які виховуються у неповних сім'ях, здебільшого відносять такі: діти з неповних сімей, порівняно з однолітками з повних сімей, більш схильні до невротичних порушень і протиправної поведінки; проявів інфантильності; мають нестійку або занижену самооцінку з актуальною потребою в її підвищенні; тяжке почуття відмінності від однолітків; демонструють негативне ставлення до батьків, неадекватну вимогливість до матері і високе бажання змін її поведінки; активний пошук «значущого дорослого»; наявність порушень статево-рольової поведінки; мають проблеми в адаптації до нового соціуму; більш низьку шкільну успішність. Погоджуємося з С. Харченко, що перспективними напрямками соціальної роботи з неповними сім'ями є: формування позитивного мислення, профілактика помилок у родинному вихованні, просвіта з прав сім'ї та дітей, корекція стосунків сім'ї та її членів з мікросередовищем, допомога в навчанні та працевлаштуванні дітей і батьків з неповної сім'ї [1, с. 15].

Таким чином, соціальна робота із сім'єю повинна бути спрямована на стабілізацію сімейного способу життя, підвищення рівня соціальної суб'єктності сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів : наук.-навч.-метод. посіб. / С. Я. Харченко., М. С. Кратінов, Л. Ц. Ваховський, В. О. Кратінова, О. П. Песоцька, О. Л. Караман. –Луганськ : «Альма-матер», 2003. – 198 с.

Буркова М. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, ДО МАЙБУТНЬОГО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ В УМОВАХ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ СОЦІАЛЬНОГО ТИПУ

У незалежній Україні в умовах стрімких соціально-економічних перетворень особливо велике значення для дитини має сім'я, що є первинним соціальним інститутом, в якому відбувається становлення особистості дитини, як майбутнього сім'янина. Підготовка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах соціального закладу інтернатного типу до майбутнього сімейного життя є досить важливою проблемою для українського суспільства.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» держава бере на себе відповідальність за утримання і виховання таких дітей, забезпечення їх гармонійного розвитку й підготовки до майбутнього сімейного життя.

На основі аналізу соціально-педагогічної літератури, ми визначили, що підготовка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до майбутнього сімейного життя – це цілеспрямований процес, який передбачає засвоєння вихованцями знань, необхідних їм для формування адекватних уявлень про сім'ю і сімейні цінності, здобуття вмінь і навичок, що забезпечать відповідальне виконання ними своїх подружніх та батьківських ролей.

Однак, оскільки інтернатний заклад – це закрита соціальна система, у випускників у подальшому самостійному житті можуть виникнути проблеми, через нездатність до самообслуговування, брак досвіду планування витрат, неспроможність самостійно приймати рішення та брати на себе відповідальність, несформоване почуття прихильності, споживацьке ставлення до оточення, низький рівень соціалізації, креативності.

Таким чином, підготовка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до майбутнього сімейного життя передбачає формування навичок самостійного ведення господарства, оволодіння вмінням самостійно планувати витрати, розвиток комунікативних навичок, розширення уявлень вихованців про світ професій, створення умов для самореалізації й інтеграції дітей-сиріт у суспільство.

Підготовку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до майбутнього сімейного життя варто здійснювати із застосуванням методик: «Експрес-діагностика рівня самооцінки» (для визначення особистісного ставлення вихованців); «Діагностика соціально-педагогічної запущеності дітей» (для визначення рівня сформованості у дітей-сиріт якостей суб'єкта діяльності); опитувальник «Гендерні ролі» (для визначення уявлень підлітків про гендерні ролі).

На основі проведених діагностичних досліджень підбираються методики, спрямовані на подолання виявлених проблем. Методика «Рольові ситуації» використовується для налагодження міжособистісної взаємодії; «Як вирішити конфлікт» - для розвитку вміння аналізувати і коректно вирішувати конфлікти; «Скульптура щасливої сім'ї» - для формування уявлень дітей про стосунки у щасливій сім'ї; «Асоціації», яка має на меті виявити емоційне відношення дітей-сиріт до сім'ї.

Тож, підготовка дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, до майбутнього сімейного життя передбачає оволодіння вихованцями навичками,

необхідними для налагодження взаємодії, вмінням приймати усвідомлені й виважені рішення, планувати сімейні стосунки і з відповідальністю ставитися до виконання батьківських ролей.

Буряківська А. І.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ–АУТИСТІВ МЕТОДАМИ ІГРОТЕРАПІЇ

На сучасному етапі становлення України як демократичної держави формується ставлення суспільства до дітей з різноманітними порушеннями психофізичного розвитку, нове бачення умов і шляхів їх соціалізації та інтеграції в соціум. У цьому контексті особливого значення набуває відповідне удосконалення змісту освітньої бази та методик навчання для дітей, які мають діагноз - аутизм. Ця проблема є актуальною в Україні, оскільки сьогодні спостерігається тенденція до зростання кількості дітей-аутистів, а методичного забезпечення для виховання та успішної соціалізації цієї категорії в майбутньому в суспільстві не достатньо.

Нормативно-правова база державної соціальної політики виділяє пріоритетні завдання, що мають за мету соціально-педагогічну підтримку дітей з особливостями психічного розвитку. Її основні аспекти підтверджені Конвенціями ООН «Про права дитини» та «Про права осіб з інвалідністю», окреслені Конституцією України та Законами України «Про охорону дитинства», «Про освіту», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні» тощо.

Аналіз наукової літератури свідчить про наполегливі пошуки вченими форм і методів соціально-педагогічної роботи з дітьми-аутистами. Педагогічні праці Л.Г. Ковалю, А.О. Рижанової, О.І. Рассказової, О.В. Яковлева стали основою для введення у вітчизняну теорію чіткого визначення результату процесу соціального виховання, поняття – “соціальності”. Е.Р. Баєнська, О.В. Кочерга, І.І. Мамайчук, Л.М. Шипіцина у своїх працях розкрили вікові та психологічні особливості дітей-аутистів.

Дослідження впливу арт-терапії на самопочуття людини різнобічно представлені в працях М.В. Кисельової, Л.Д. Лебедева; арт-терапії як інструменту прогресивної психолого-педагогічної допомоги (О.І. Копитін, О.О. Музичук); досліджено особливості застосування засобів арт-терапії у процесі роботи з дітьми молодшого шкільного віку (І.П. Лисенкова, О.В. Сорока, Р.М. Ткач).

Надання освіти та виховання дітям з особливими потребами передбачає їх інклюзію - широке включення до освітнього середовища навчально-виховних закладів, що забезпечує повну громадянську рівність закладів. Для нашої держави традиційними залишаються інші варіанти навчання дітей з обмеженням життєдіяльності, а саме: спецшколи та інтернати, корекційні класи загальноосвітніх шкіл, домашнє навчання, дистанційне навчання.

Основними клінічними ознаками аутизму є: труднощі комунікації; побічні реакції на сенсорні подразники; порушення розвитку мовлення; стереотипність поведінки; низька соціальна взаємодія. Труднощі в спілкуванні і соціалізації, нездатність до встановлення емоційних зв'язків, порушення мовленнєвого розвитку - для аутизму характерний аномальний розвиток усіх областей психіки: інтелектуальної й емоційної сфер, сприйняття, моторики, уваги, пам'яті, мовлення. Таким чином він змінює саму особистість дитини.

Ігровою терапією називають метод лікування або корекції емоційних і поведінкових розладів у дітей, в основу якого покладено властивий дитині спосіб взаємодії з навколишнім світом - гра.

Основна мета ігрової терапії полягає в тому, щоб допомогти дитині висловити свої переживання найбільш прийнятним для нього чином - через гру, а також проявити творчу активність у вирішенні складних життєвих ситуацій, в модельованому ігровому процесі. Даний підхід є одним з найефективніших в роботі з дітьми, які мають психофізичні розлади.

До основних завдань ігрової терапії відносяться: корекція відхилень та полегшення психологічного страждання дитини; зміцнення власного «Я» дитини, розвиток почуття самоцінності; розвиток здатності до емоційної саморегуляції; відновлення довіри до дорослих і однолітків, оптимізація відносин у системах «дитина – дорослі», «дитина-інші діти»; корекцію і попередження деформацій у формуванні «Я-концепції»; корекцію і профілактику поведінкових реакцій.

Ігрова діяльність молодших школярів-аутистів є важливим компонентом соціального виховання. Комунікативна адаптація у колі малознайомих людей є нездоланною перешкодою для дитини-аутиста, тому, щоб значно полегшити процес входження у колектив доцільно використовувати ігри на розвиток вміння встановлювати контакт з іншими малознайомими оточуючими: гра «Рукавиці», гра «Полювання на динозавриків», гра «Великий Puzzle».

Навички самообслуговування, комунікації, емоційного сприйняття та контролю свого Я – усе це передбачає майбутню соціальність особистості. Більшість науковців спираються на методи ігрових карт, на яких зображена дія, яку повинна здійснити дитина, наприклад, гра «Як одягнутися на прогулянку» спрямована на розвиток навичок самообслуговування дитини. Ефективність цих карт у роботі з дитиною-аутистом експериментально доведена, тому доцільно використовувати різні ігрові малюнки у розвитку інших як побутових, так і соціальних навичок дитини.

Васильченко К. Ю., Овдієнко О. В., Чернецька Ю. І.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА НЕГАТИВНИХ ЯВИЩ СЕРЕД ДІТЕЙ І МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Актуальність даної проблеми обумовлена соціально-економічними і політичними перетвореннями суспільних відносин, які найбільшою мірою відобразились на становищі дітей і молоді в Україні. В умовах сьогодення спостерігається поширення таких негативних явищ серед молоді як тютюнопаління, наркотизація, ранні статеві контакти, ВІЛ-інфекція, що, у свою чергу, призводить до різкого погіршення фізичного, психічного та репродуктивного здоров'я населення.

За даними Українського центру контролю за соціально небезпечними захворюваннями МОЗ України, за п'ять місяців 2013 в Україні було зареєстровано 5663 нових випадків ВІЛ-інфекції (з них 1154 від 15 до 25 років). За даними першого кварталу цього року, коли Український центр з контролю за соціально небезпечними захворюваннями в повному обсязі отримував дані з усіх регіонів України, кількість нових випадків ВІЛ зростає на 6% порівняно 2015 роком [1]. За оцінкою експертів епідеміологічна ситуація в нашій країні з кожним роком значно погіршується [3].

Причинами розповсюдження соціально негативних явищ в Україні є не тільки складне економічне становище держави та низький рівень доходів громадян, а й недостатньо високий рівень усвідомлення громадянами дбайливого ставлення до власного здоров'я, неузгодженість дій організацій і установ, чия діяльність пов'язана з профілактикою негативних явищ, безсистемність та поодинокість профілактичних заходів у навчальних закладах, недостатня кількість просвітницько-профілактичних програм, спрямованих на первинну та вторинну профілактику.

Метою тез є розгляд особливості соціально-педагогічної профілактики негативних явищ з дітьми та молоддю.

Значимість порушеної проблеми у суспільстві відмічають учені і практики, серед яких Т. Алексєєнко, О. Безпалько, А. Гоголева, І. Зверєва, В. Кириченко, Г. Ковганич, Т. Кравченко, О. Лазаренко, Н. Максимова, Ж. Петрочко, І. Пінчук, С. Тослоухова та інші

вчені.

Водночас недостатня дієвість практичного напрямку в сфері реалізації соціально-педагогічної профілактики і подальше розповсюдження соціально негативних явищ серед підлітків та молоді, підтверджують важливість пошуку шляхів вирішення зазначеної проблеми збереження здоров'я підлітків і молоді, усвідомлення ними власного здоров'я як найбільшої цінності, розуміння визначальної ролі здорового способу життя у його збереженні та формування відповідальної поведінки кожної дитини щодо свого здоров'я та здоров'я оточуючих [4]. Як засвідчує міжнародна практика, об'єднуючою ланкою у розв'язанні зазначеної проблеми можуть стати професійно компетентні фахівці (соціальні педагоги, соціальні працівники, психологи, вчителі), а також діти та молоді люди, підготовлені до просвітницької роботи з соціально-педагогічної профілактики.

Розпочинаючи аналіз представленої інформації, доцільно розглянути таке базове поняття як соціальна профілактика. Так, З. Шевців соціальну профілактику розглядає як діяльність, спрямовану на запобігання виникненню, поширенню чи загостренню негативних соціальних явищ та їх небезпечних наслідків [2].

Соціально-педагогічна первинна профілактика спрямована на вирішення таких завдань: організація сприятливого середовища виховання і спілкування дітей і молоді; своєчасна корекція небажаних сімейних патернів; пошук форм зайнятості дітей і молоді у вільний час; організація контактів із фахівцями з метою психологічної, медичної, правової допомоги; розробка та реалізація програм з адаптації дітей та молоді з проблемами соціалізації до соціально-здорового середовища, відновленню або компенсації втрачених соціальних зв'язків, позитивних форм активності у грі, пізнанні, праці.

Вторинна соціально-педагогічна профілактика має на меті обмеження поширення окремих негативних явищ, зменшення ризику серед дітей і молоді, яка вживає наркотики ін'єкційним шляхом чи не зовсім розбірливі у виборі сексуальних партнерів.

Метою третинної профілактики є попередження переходу сформованого захворювання (або явища) в його більш важку форму, попередження та подолання наслідків.

Із викладеного вище, можна зробити висновок, що профілактична робота повинна проводитися безперервно і включати в себе такий комплекс завдань як формування у дітей і молоді особистого ставлення до власного здоров'я як базової цінності, формування навичок виконання гігієнічних процедур, інформування про шкідливість для їх здоров'я вживання наркотичних речовин та інших складових соціальної профілактики.

Список використаних джерел:

1. Звіт з моніторингу та оцінки пілотної моделі, спрямованої на відпрацювання системи надання профілактичних послуг підліткам груп ризику та підліткам, уразливим щодо інфікування ВІЛ в м. Києві (проектний договір ЮНІСЕФ та ВГЦ «ВОЛОНТЕР»). – 2013. – 48 с.
2. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [Т. Ф. Алексеєнко, Т. П. Басюк, О. В. Безпалько та ін.]; за ред. І. Д. Зверєвої. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
3. Рівень поширення і тенденції вживання тютюну, алкогольних напоїв, наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 2011 / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар, Ю. П. Галіч та ін. ; Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К. : ТОВ ВПК «ОБНОВА», 2011. – 176 с.
4. Профілактика ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки : тренінговий модуль по підготовці працівників притулків для неповнолітніх України до здійснення профілактичної роботи / авт.-упор. : Т. В. Журавель, Т. Л. Лях, О. М. Петрик ; під заг. ред. Т. Л. Лях. – К. : РА «Прем'єр Медіа», 2003. – 112 с.

Вдовічева А. М.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ У ШКІЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ

Підлітковий вік – це найбільш складний і важкий період, який представляє собою період становлення особистості. Саме цей період характеризується наявністю різноманітних проблем і труднощів. Діти підліткового віку все частіше проявляють жорстокість, насильство, агресію, ворожість, індивідуалізм.

Серйозний дефіцит позитивного впливу на молоде покоління призводить до того, що у підлітків домінуючими почуттями стають тривога, агресія, соціальна пасивність, страх. Проявами девіантної поведінки у підлітків цікавилось багато дослідників. Як показали дослідження В.В. Баранова, І.О. Віденєєва, Е.Г. Ейдемилера, І.О. Похлібної, П.Б. Філонова та інших, що девіантна поведінка підлітка пов'язана з безвідповідальністю, порушенням норм моралі, етики, бажанням досягти цінностей шляхом негативних вчинків тощо.

Труднощі в засвоєнні та пристосуванні до існуючих норм соціального життя викликають дезадаптацію підлітків у соціальному середовищі - «важкі» діти (некеровані, педагогічно запуснені, які поводяться зухвало, агресивно); дурна компанія, кримінальний контакт, причетність до кримінальних обставин, перебування на обліку в міліції: вживання дітьми алкоголю, наркотиків; адаптація до нового середовища (у новому класі, школі, дитячому колективі); дезадаптація до норм соціального життя в колективі і, як наслідок, до самотності, дефіциту спілкування.

Сутність соціально-педагогічної діяльності з дітьми різної девіантної поведінки полягає у встановленні контакту з дітьми; в організації підвищеного піклування про них; виховання почуття власної гідності, спираючись на позитивні якості характеру; попередження або подолання різних відхилень у поведінці.

Правову основу соціально-педагогічної роботи з підлітками з девіантною поведінкою становлять, Спільний Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства охорони здоров'я України від 19.08.2014 № 564/836/945/577 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення» та Наказ Міністерства освіти України 03.05.99 № 127 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 02.07.2009 № 616) Положення про психологічну службу системи освіти України інші нормативно-правові акти.

Серед різних методів корекції і терапії девіантних форм поведінки у підлітків перевага надається груповій психотерапії. Працювати з підлітками 12-15 років найскладніше, проте такі групи мають високий терапевтичний потенціал, оскільки в цьому віці група однолітків грає виняткову роль в житті підлітка. Формами корекційної роботи є проведення групових дискусій з метою формування групової позитивної думки; проведення рольових ігор (програвання основних складних ситуацій), завдяки яким досягається розвиток особистості, навичок спілкування в колективі; диспут, в якому проходить ділова гра; екскурсія; бесіда. Психологічною службою школи необхідно проводити навчальні семінари з «важкими» групами підлітків про торгівлю людьми, про злочин та відповідальність, про алкоголь та його наслідки, про ведення нездорового способу життя. Така робота впливає на особистість учня, його свідомість з метою формування позитивних якостей характеру та корисних форм поведінки.

Воронько Ю. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ КЛУБІВ ТА СТУДІЙ

Позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти і спрямована на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів, задоволення їхніх інтересів,

духовних запитів і потреб у професійному визначенні. Державну політику у сфері позашкільної освіти, її правові, соціально-економічні, організаційно-освітні та виховні засади визначають Закони України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства» та інші. Загальні концептуальні положення щодо змісту і форм позашкільної освіти, її організації і стратегії розвитку становлять Концепція позашкільної освіти та виховання, Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI ст. та інші нормативні документи. Проаналізувавши нормативно-правову базу, ми з'ясували, що робота клубів та студій регулюється та контролюється державою. Держава визначає основний напрям, зміст і форму навчально-виховного процесу; визначає права та обов'язки як педагогів, так і дітей; створюються умови для благодійної діяльності та соціального захисту соціально-педагогічних працівників та дітей.

Аналіз наукових і методичних джерел з питань позашкільної освіти, діяльності позашкільних навчальних закладів засвідчує наявність широкого спектра досліджень її різних аспектів. Теоретичні основи позашкільної освіти закладено в педагогічних працях А. Андрєєвої, О. Безпалько, О. Биковської, Т. Василькової, Ю. Василькової, М. Галагузової, І. Зверєвої, А. Капської, А. Рижанової та ін.

Позашкільна освіта вирішує питання емоційного, фізичного та інтелектуального розвитку особистості, формування її компетентностей. Водночас позашкільна освіта сприяє забезпеченню потреб особистості у творчій самореалізації, її соціалізації, включенню в суспільні відносини, входженню у широкий світ. Особливістю позашкільної освіти є забезпечення вільного часу особистості.

Проаналізувавши наукову літературу щодо поняття соціального виховання, ми у нашій курсовій роботі визначили *соціальне виховання* як система заходів, спрямованих на виховання, всебічно гармонійний розвиток та формування в людини ціннісних орієнтацій. Головна мета соціального виховання в клубах та студіях - сформувати систему цінностей і духовних пріоритетів молодших школярів; сформувати відношення до дозвілля як до часу для самовдосконалення, саморозвитку, навчити учнів розумно проводити вільний час; створити умови для самостійної, творчої, соціально значимої діяльності школярів.

Клуби та студії належать до тих закладів, які проводять роботу у вільний від шкільних занять час, тобто діти їх відвідують на добровільній основі. У зв'язку з цим на роботу педагога покладена велика відповідальність, тому що заняття потрібно вести так, щоб зацікавити дітей, бо інтерес тут є визначальним стимулом, який спонукає їх до активної діяльності. Така робота повинна бути систематичною, спрямовуватися не лише на проведення бесід з конкретного приводу, а й наперед продуманих профілактичних розмов та інших заходів з дітьми. Існує багато методів роботи, спрямованих на всебічно гармонійний розвиток, розкриття творчих здібностей та соціальне виховання дітей. Різні позашкільні заклади пропонують різні методики соціального виховання дітей. Усе залежить від напрямку діяльності та форми роботи гуртків та студій.

Проаналізувавши роботу Центру дитячої та юнацької творчості №7 Харківської міської ради, ми зробили висновок, що навчально-виховний процес орієнтований не тільки на передачу визначених знань, умінь і навичок, але і на розвиток дитини, розкриття його творчих можливостей, здібностей і таких якостей особистості, як ініціативність, самодіяльність, фантазія, самобутність, тобто на те, що відноситься до індивідуальності людини. Щоб досягти цілей розвитку дитини, застосовуються в навчально-виховному процесі індивідуальні й колективні форми організації взаємодії. Їхнє використання змінює позицію вихованців і педагога, допомагає реалізувати суб'єкт-суб'єктний характер їхньої взаємодії, підсилює демократичний стиль спілкування, відкритість, діалогічність і рефлексивність дій педагога.

Галас Т. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКА З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО УМОВ ШКОЛИ

Необхідність дослідження соціально-педагогічних аспектів роботи з дітьми з особливими потребами в загальноосвітніх школах пов'язана не лише із щорічним збільшенням кількості народжуваності таких дітей та їх становищем у суспільстві (ізоляція від однолітків, обмеження в спілкуванні та інших видах діяльності), але й зумовлена недостатністю реалізації на практиці системи інтегрованої освіти, що включає дитину з особливими потребами в повноцінний процес навчання поряд з іншими дітьми.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я в останні десятиріччя частота народжуваності хворих дітей становить 10,8 %, тобто, кожна десята дитина з'являється на світ із фізичними або розумовими вадами. За статистикою в Україні налічується 135,4 тисяч дітей-інвалідів, або 120 осіб на кожні 10 тисяч дітей. Зауважимо, що ці дані не враховують тих дітей, які не взяті на облік, але також мають окремі відхилення у розвитку і потребують відповідних умов навчання й виховання.

Теоретичними питаннями, які розкривають соціально-педагогічні закономірності формування особистості дитини з особливими потребами займалися: І. Зверева, А. Капська, В. Ляшенко, О. Расказова, В. Тесленко, С. Харченко та ін. Вивчення проблем соціальної адаптації та соціалізації дітей з особливими потребами як важливої складової допомоги родинам, що їх виховують, знайшли своє відображення в роботах Н. Грабовенко, І. Іванової, А. Капської, Р. Кравченко, Т. Соловйової, Ю. Чернецька.

Водночас всебічний аналіз наукових джерел свідчить, що проблеми життєдіяльності дітей з особливими потребами пов'язані здебільшого з їх реабілітацією та навчально-виховною діяльністю в межах спеціальних закладів (В. Бондар, А. Висоцька, В. Засенко, В. Золотоверх, Н. Кравець тощо). Значно менше досліджень присвячено вивченню питань створення соціально-педагогічних умов успішного входження дітей з особливими потребами в соціальне та загальноосвітнє середовище.

У ході аналізу соціально-педагогічної літератури нами було визначено, що соціальна адаптація - це цілеспрямований процес взаємодії свідомості та поведінки соціального суб'єкта та ціннісної системи соціального середовища з метою встановлення відповідності й подолання розбіжностей у взаємовідносинах. Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям із особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Успішне впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, потребує вирішення завдань на державному рівні, а саме: формування нової філософії державної політики щодо дітей з особливостями розвитку, реалізації та поширення моделі інтегрованого та інклюзивного навчання дітей у загальноосвітніх навчальних закладах. Аналіз нормативної бази свідчить, що основні закони України про освіту в цілому забезпечують соціальний захист дітей та осіб з інвалідністю, гарантують створення умов для спеціального, компенсуючого та інтегрованого навчання. Навчання дітей з особливими потребами спільно з їхніми здоровими однолітками сприяє їх соціальній адаптації. Таке навчання є корисним також і для здорових дітей, бо вони вчаться розуміти проблеми інших, стають добрішими.

У ході написання курсової роботи було виявлено, що застосування різних атрапетичних методик (кольоротерапія, пісочна терапія, лялько терапія) розкриває творчі можливості дитини з особливими потребами, сприяє виникненню прагнення до співтворчості, допомагає адаптуватися до шкільного колективу, розвинути дрібну моторику та розвинути свої інтелектуальні здібності.

Гардель Т. О.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ ІЗ НЕПОВНИХ СІМЕЙ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Формування у підростаючого покоління соціальної активності є важливим завданням сучасного суспільства, що призводить до розуміння необхідності активізації роботи школи та інших соціальних інститутів зі створення умов для розвитку соціально активної особистості, формування в неї готовності і вміння брати участь у діяльності, спрямованій на перетворення соціальної дійсності. Особливо важливою є сформованість соціальної активності у підлітків з неповних сімей, які мають проблеми з соціалізацією, засвоєнням норм і цінностей суспільства у зв'язку з особливостями виховання в неповній сім'ї (відсутність чоловічої уваги, відчуття неповноцінності тощо).

Теоретичні питання формування соціальної активності підлітків у ЗНЗ висвітлено науковцями: А.В. Мудриком, Н.В. Заверико, О.В. Безпалько та іншими. Науковці визначають поняття «соціальна активність підлітка» як «розкриття та реалізація його власної індивідуальності на основі знань про соціальні цінності, розвиток здібностей, нахилів, талантів, підготовка до свідомого професійного визначення, високий рівень національної самосвідомості, особистісне самовдосконалення». Отже, соціальна активність особистості є інтегративною якістю, яка охоплює соціальні знання і досвід, потребу в самореалізації й досягненні суспільно значущих цілей і характеризується спрямованістю на різні види соціально корисної діяльності і готовністю брати на себе відповідальність за прийняті рішення і власні дії й виявляється в конкретній соціальній діяльності. Дана якість найбільш ефективно формується у підлітковому віці і кращим засобом для її формування є соціально значуща діяльність, до якої підлітки залучаються в навчально-виховному процесі у ЗНЗ.

Виходячи з категорії об'єкту, зокрема учнів підліткового віку, котрі виховуються в неповних сім'ях, з'ясовано, що неповна сім'я в науковій літературі визначається як сім'я, в якій відсутній один із батьків. І.М. Трубавіна розглядає неповну сім'ю як таку, що складається з одного із батьків та однієї або декількох неповнолітніх дітей. У ході дослідження з'ясовано, що процес соціалізації дитини в неповній сім'ї передбачає створення умов для вчасного і повноцінного розвитку дитини, налагодження позитивного емоційного контакту батьків з дитиною, зацікавлення її інтересами, залучення до спільних справ, розширення можливостей вибору, адекватність вимог віковим особливостям дитини, їхня послідовність. Визначено, що у процесі формування соціальної активності підлітків з неповних сімей доцільно використовувати різні форми і методи роботи (тренінг особистісного росту; бесіда «Як не стати жертвою насилля»; благодійна акція «Діти – дітям» залучення учнів у дитячі об'єднання, секції, клуби за інтересами; лекції на теми «Види порушень сімейного виховання і характер дитини», «Права дитини», «Соціалізація – що це?») та інше. Подальшої розробки потребує програма соціально-педагогічної діяльності, яка б урахувала особливості віку і виховання у неповній сім'ї.

Голуб Д. Ю.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

НАРКОТИЧНА ЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Залежність від наркотиків перетворилася на проблему національної безпеки багатьох країн світу. Не є виключенням і Україна, де чисельність людей, залежних від наркотиків, з кожним роком зростає. А разом з нею зростають рівні смертності від наркотиків та

злочинності. При цьому поширення серед широкого загалу інформації про причини та наслідки наркоманії, методи профілактики (чисельні публікації та програми у ЗМІ), на жаль, не дають бажаного ефекту та не знижують ризик. Як наслідок, наркотизація населення України (особливо майбутнього держави – молоді) продовжує невинно поширюватися.

У Словнику соціального працівника Л. Бедної та Л. Кизименко «наркоманію» схарактеризовано як «хворобливий потяг, пристрасть до систематичного вживання наркотиків, що призводить до важких порушень фізичних і психічних функцій». За визначенням комісії експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я, наркоманія являє собою «психічний, а іноді також фізичний стан, що виникає внаслідок взаємодії між живим організмом і наркотичним засобом, що характеризується особливостями поведінки та іншими реакціями, які передбачають потребу в постійному прийомі цього наркотичного засобу з метою випробувати його психічний вплив або ж уникнути дискомфорту, пов'язаного з його відсутністю». Наркоманію визначають і як соціально-інфекційне захворювання, поширення якого відбувається всередині соціальних груп. Саме тому неможливо «ізолювати» існування наркомана у середовищі – рано чи пізно довкола нього утворюється група (певна субкультура), яка споживає наркотики. При цьому специфікою молодіжного середовища є формування певних субкультур, де вживання наркотиків вважається неодмінним атрибутом дозвілля та спілкування. Загальновідомим є факт, що наркотики руйнують людину як фізично, так і морально, фактично позбавляючи її майбутнього. Адже їх вживання призводить не тільки до втрати здоров'я, але й до поступової зміни соціального статусу та погіршення рівня життя людини, втрати нею здатності до соціалізації, повноцінного співіснувати у суспільстві, для якого вона становить загрозу. Отже, вважаємо, що наркоманія – це, насамперед, соціальна проблема. Особи, які вживають наркотичні препарати, руйнують себе як особистість, одночасно завдаючи непоправної шкоди суспільству, у першу чергу – найближчому оточенню, яким є їхня сім'я, котра першою відчуває руйнівні наслідки девіантної поведінки наркомана. Слід ураховувати і те, що вживання наркотиків (як протиправна дія) досить часто призводить до вчинення інших протиправних дій, зокрема й тяжких злочинів (крадіжки, розбої, вбивства).

На основі аналізу наукових джерел (О. Безпалько, І. Зверева, С. Харченко) встановлено, що темпи наркотизації пов'язані із рівнем культури певного соціуму, існуючими традиціями, особливостями окремих вікових груп тощо. Так, факторами, що сприяють поширенню наркоманії серед підлітків, є такі психосоціальні особливості: прагнення до групування з однолітками; прагнення вийти з під опіки дорослих (емансипація); почуття протесту і опозиції (коли у відповідь на зайвий «тиск дорослих», підліток демонстративно починає курити, вживати наркотики і алкоголь); копіювання підлітками поведінки дорослих без належної критичності до деяких його проявів.

Отже, наркоманія призводить до руйнування фізичного, психічного здоров'я людини, ускладнює процес її соціалізації у суспільстві. Повністю викоринити цю «соціальну хворобу» неможливо. Але шляхом організації ефективної соціальної профілактики можна припинити її масове поширення, зменшити чисельність залежних (профілактична робота з сім'єю, у системі освіти, на підприємствах; поширення інформації про шкоду наркотиків серед молоді шляхом публікацій у періодичній пресі, на радіо, телебаченні, науково-популярній літературі, соціальна реклама у мережі Інтернет тощо).

Дерев'янюк Г. О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Сьогодні, в умовах суттєвого зниження рівня здоров'я та духовного потенціалу молоді, особливо підлітків, гостро постає питання необхідності формування їхніх моральних потреб, здорових звичок, умінь та навичок, фізичного загартування та в цілому

виховання здорового способу життя – одного з найголовніших напрямів діяльності освітніх установ, зокрема, у загальноосвітньому навчальному закладі.

Закон України «Про загальну середню освіту» визначає завдання формування здорового способу життя, а саме формування навичок гігієни, збереження та розвиток психічного, фізичного здоров'я та в цілому свідомого ставлення учнів до свого здоров'я та здоров'я інших як одне з найбільш пріоритетних.

У нормативно-правових документах «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті», «Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту» приділяється увага необхідності покращення духовного та фізичного здоров'я нації. Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти визначено, що однією з найголовніших освітніх галузей є галузь «Здоров'я і фізична культура», предметами якої з п'ятого по дев'ятий класи є «Фізична культура» та «Основи здоров'я».

Проблемі формування здорового способу життя присвячені дослідження педагогів і соціальних педагогів: О. Безпалько, А. Макаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. Проте, згідно з аналізом наукових джерел, проблема формування здорового способу життя підлітків спортивними засобами поки що не стала предметом соціального дослідження.

Програми з формування фізичного виховання для загальноосвітніх навчальних закладів недостатньо спрямовані на розв'язання завдань фізичного розвитку та формування звичок, умінь та навичок здорового способу життя відповідно до кожної вікової групи. Тим часом низький рівень рухової активності, невідповідність рівня підготовки школярів контрольним нормативам з фізичного виховання, ігнорування уроків фізичної культури через відсутність інтересу, недосконалість та значні недоліки у створенні педагогічних умов, котрі не повною мірою враховують специфіку дітей підліткового віку, гальмують процес формування здорового способу життя.

У ході дослідження ми проаналізували наукову літературу та визначили сутність формування здорового способу життя як складової соціального виховання підлітків загальноосвітнього навчального закладу. У ході написання курсової роботи ми спиралися на визначення О. Безпалько і під соціальним виховання розуміли процес забезпечення в суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в нього соціально-позитивних ціннісних орієнтацій. Здоровий спосіб життя – це спосіб життєдіяльності, що спрямований на збереження й зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я.

Довгий час найбільш популярною моделлю формування здорового способу життя у шкільному колективі було надання інформації про здоров'я і негативний вплив шкідливих звичок. Вибір такої моделі базувався на твердженні, що, заснована на фактах інформація про шкідливі звички, біологічні, соціальні та психологічні наслідки їх уживання, має гарний профілактичний ефект, що знання конкретних фактів приведе до однозначної відмови від шкідливих звичок. Сьогодні існує інше уявлення про те, яким чином можна досягти позитивних результатів у профілактичній роботі. На підставі аналізу досвіду роботи з формування здорового способу життя підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах м. Харкова виявлено, що одне з пріоритетних завдань школи – орієнтація навчально-виховного процесу на формування навичок безпечної поведінки, збереження та зміцнення здоров'я учнів. Розробляючи систему формування здорового способу життя в колективі, виокремлюються такі напрями діяльності: 1) створення здоров'язбережувального освітнього середовища; 2) використання здоров'язберігаючих і здоров'яформуючих технологій у процесі навчання; 3) освіта в галузі здоров'я.

Довбня О. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Сучасне українське суспільство проявляє особливу увагу до дитини, процесу її соціалізації. Конкретні умови і завдання виховання особистості, духовного становлення дітей, підготовки їх до самостійного життя у взаємодії сім'ї та суспільних інститутів визначено в Конвенції ООН про права дитини, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, у Законах України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про рекламу».

Телебачення – один із засобів масової інформації та комунікації, складова частина духовної культури сучасного суспільства. Усвідомлюючи місце, яке телебачення та комп'ютерні технології посідають у житті сучасної дитини, можна без перебільшення стверджувати, що за рівнем свого впливу на масову свідомість телебачення та комп'ютерні технології випередили інші засоби масової інформації (зокрема радіо, друковані періодичні видання) і, насамперед важливо підкреслити, що потужний телевізійно-комп'ютерний вплив виявився найпоказовішим у дитячому середовищі.

Науковцями (Г.В. Апостолова, О.В. Петрунько, А.І. Семчук) доведено, що сучасна дитина-дошкільник більшість часу перебуває під впливом телебачення, що неухильно позначається на її індивідуальному розвитку і соціальному становленні. Це дає підстави визнати ЗМІ потужним фактором соціалізації сучасних дітей дошкільного віку.

Сьогодні все частіше почали говорити про гіпнотичний вплив телебачення та комп'ютерних технологій на свідомість дитини-дошкільника. Телебачення — є організованою формою отримання інформації від суспільства до особистості дитини. Медіа-інформація стає фактором соціалізації, маючи свої плюси та мінуси: є необхідністю в розвитку, існуванні, самовираженні особистості, оскільки здійснює змістовно-діяльнісний зв'язок між суспільством і особистістю дитини; є пропагандою насилля та жорстокості, нав'язування суспільно-політичної думки та національної свідомості. Під цим впливом дитина розвивається, стає індивідуальністю, але підсвідомо має вже встановленні канони та цінності суспільства, в якому живе.

Аналіз нових наукових джерел з питань впливу телебачення на дітей дошкільного віку, дозволив нам визначити психологічні закономірності та особливості формування дитячої свідомості: гострий сюжет викликає й підтримує увагу та зацікавленість дітей; підвищена увага до перегляду коротких сюжетних роликів; можливість залучення дитини до участі в процесі перегляду реклами; захоплення дитини рекламним сюжетом базується на психологічних механізмах; легкість запам'ятовування короткого, цікавого та близького дитині сюжету; можливість формування в дитинстві етичних та моральних норм, цінностей за допомогою цікавого та доступного дитині сюжету.

Психологи Інституту сучасного дитинства стверджують, що не всі мультфільми корисні і містять важливі для дитини переживання і образи. Багато з них можуть погано вплинути на розвиток дитини, сформувати у нього схильність до агресії, до залежності, і навіть є випадки, коли мультики призводять до психічних розладів. У подальшому у таких дітей з'являються проблеми з рухом, з промовою, із зором і з зайвою вагою.

Можна зробити висновок, що розвиваючі телепрограми та мультфільми мають не лише позитивний вплив, прискорюючи розвиток дитини, а й негативний – завдаючи шкоду здоров'ю, перебуваючи тривалий час під дією телебачення.

Єжова К. Ю.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДНЗ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

Дошкільний навчальний заклад – це установа для повноцінного виховання, навчання та розвитку дошкільників, що має створювати умови для їх успішного входження у суспільство.

Основним засобом виховання дошкільника у ДНЗ виступає казка. Казка для дитини - це не що інше, як особливий засіб осягнення життя, спосіб пізнання, осмислення деяких життєвих явищ, моральних установок суспільства, осягнення реалій дійсності.

У дітей старшого дошкільного віку сприймання казки набуває диференційованого характеру. Формується здібність до елементарного аналізу твору, вибіркоче ставлення до героїв казки, співпереживання до своїх улюблених казкових героїв, оточуючого соціального середовища, а під час спілкування з однолітками та старшими людьми – закладаються основи соціальної поведінки у суспільстві.

У наш час у педагогічному процесі усе частіше використовуються новітні методи, а до традиційних методів з використанням казки як засобу соціального виховання вихователі ДНЗ звертаються все рідше.

Теоретичними питаннями соціального виховання дошкільників за допомогою казки займалися: педагоги (С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Є. Фльорина), які високо оцінювали роль казок у вихованні та розвитку особистості дитини; психологи (О. Запорожець, Т. Зінкевич-Євстигнєєва, О. Кабачек, К. Крутій, Н. Маковецька, А. Осипова, О. Петрова, Д. Соколов, Л. Стрелкова), які висвітлювали можливості використання казки з метою впливу на психічну сферу особистості дошкільника.

Дослідження особливостей здійснення соціально-педагогічної діяльності в установах різного типу розглядають Н. Заверико, І. Зверєва.

На доцільність застосування казкотерапії у професійній діяльності соціального педагога вказують О. Бреусенко-Кузнєцов, О. Деркач, О. Іванівська, А. Капська, С. Савченко, Н. Шкаріна та ін.

Тож, казка допомагає розвивати дітей, вчить їх бути добрими, чуйними не силоміць, а через висновки самої дитини, а також, служать моделями правильної поведінки для дітей, своєрідно готують їх до можливих складнощів життя, тому застосування їх у соціально-педагогічній діяльності з виховання старших дошкільників є необхідним.

Костікова М. Є.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ

Проблема духовно-морального виховання особистості завжди була однією з актуальних, а в сучасних умовах вона здобуває особливе значення.

Гуманізація і демократизація сучасної національної школи висуває на перше місце саме моральне виховання підлітків, під яким розуміють планомірний, цілеспрямований процес організації та стимулювання різнобічної діяльності учнів, їх спілкування, спрямований на оволодіння школярами моральною культурою, яка визначає ставлення школярів до навколишнього світу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що вихованню духовності було приділено чимало уваги. Багато з цих досліджень були виконані давно, що свідчить про те, що ця проблема завжди вважалася важливою при вихованні кожного громадянина.

Зокрема, В. Демиденко та В. Перепелиця зазначають, що «моральне виховання - це планомірний, цілеспрямований вплив на морально-емоційний розвиток людини через організацію умов, в яких формуються її духовна, емоційна, світоглядна сфери та поведінка відповідно до моралі суспільства і загальнолюдських морально-етичних цінностей» [1, с. 223].

М. Фіцула пов'язує цей процес із «формуванням стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участі у практичній діяльності» [2, с. 22].

Психологи О. Скрипченко, Л. Долинська зазначають, що процес морального виховання безпосередньо «спрямований на оволодіння школярами моральною культурою» [3, с. 368].

На думку Н. Волкової, процес морального виховання це сукупність послідовних дій вихователя та колективу вихованців, спрямованих на досягнення ефективності та якості педагогічної діяльності й належного рівня моральної вихованості особистості школяра відповідно ідеалу сучасного та майбутнього суспільства [4, с. 41].

Моральне виховання це, насамперед, процес засвоєння моральних цінностей. Саме зміст морального, духовного виховання учнів закладається в принципах загальної людської моралі – справедливості, правди, доброти, патріотизму, працелюбності, він зумовлений рівнем його моральності, потребами і вимогами суспільства до формування всебічно розвиненої особистості.

Отже, формування моральних цінностей - це складний, багатофакторний процес, зумовлений впливом як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників, що можуть бути умовами особистісного розвитку, вдосконалення учнів, зокрема формування їхніх моральних цінностей. Виховуючи моральні цінності слід враховувати вікові особливості дітей-підлітків, початковий рівень духовності; рівень сформованості моральних цінностей; наявні ціннісні орієнтації.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, вивчення сучасного стану морального виховання взагалі - засвідчує недостатнє опрацювання проблеми формування моральних цінностей та доцільність проведення спеціальних соціально-педагогічних досліджень із метою розробки програм, засобів, методів спроможних забезпечити конструктивну динаміку моральних цінностей підлітків.

Список використаних джерел:

1. Підготовка майбутнього вчителя да морального виховання учнів : навч. посібник / В.К. Демиденко, В.П. Перепелиця, О.О. Худяков. – К., 1996. – 204 с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка : Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. — К. : Видавничий центр «Академія», 2002. — 528 с.
4. Вікова та педагогічна психологія / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук. – К. : Просвіта, 2001. – 416 с.
5. Волкова Н. П. Педагогіка / Н. П. Волкова. — К. : Академвидав, 2007. — 115 с.

Логвиненко В. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ДЕТЕРМІНАНТИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Сучасна молода людина живе в складному світі. Стрімкі техніко-технологічні перетворення, збільшення обсягу інформації досить часто призводять до перенапруження, втоми, виникнення почуття занепокоєння, роздратування, що може стати причиною їх девіантної поведінки. Особливо характерною девіантністю поведінки є для дітей у підлітковому віці (період переходу від дитинства до дорослого життя). Адже підлітки більше за інші вікові групи страждають від нестабільності в суспільстві. Це викликає загальне занепокоєння батьків, педагогів, наукової спільноти.

Проблеми девіантної поведінки особистості загалом та девіантної поведінки дітей зокрема висвітлено у працях вітчизняних і зарубіжних вчених різних галузей науки (О. Безпалько, Ч. Беккарло, М. Вебер, І. Зверева, А. Капська, О. Караман, Ю. Клейберг, В. Кондрашенко, В. Лютий, С. Харченко та інші).

Аналіз наукових джерел засвідчив, що під девіантною традиційно розуміють поведінку, що відхиляється, тобто окремі вчинки або систему вчинків, які суперечать загальноприйнятим соціальним нормам. Для характеристики поведінки, що відхиляється, також використовують поняття «девіантність», тобто конкретні відхилення від прийнятих у суспільстві норм.

Установлено, що девіантна поведінка дитини може бути позитивною (коли вона ламає застарілі норми й об'єктивно сприяє її розвитку (дитяча творчість)) і негативною (яка об'єктивно перешкоджає її розвитку (втечі з дому й бродяжництво, страхи й нав'язливість, наркотизм, вандалізм тощо)).

При цьому, за С. Харченко, у дитячих девіаціях найбільш яскраво виступають такі психологічні особливості: висока афективна зарядженість поведінкових реакцій; імпульсивний характер реагування на ситуацію фрустрації; короткочасність реакцій із критичним виходом; низький рівень стимуляції; недиференційована спрямованість реагування; високий рівень готовності до девіантних дій [1, с. 64]. Девіантні діти часто виявляють систему властивостей, які свідчать про значні порушення емоційно-вольової й ціннісно-нормативної сфер особистості (імпульсивність, дратівливість, запальність, агресивність, конфліктність, тривожність, дефектність ціннісної системи), що ускладнює їхнє спілкування з оточуючими та перешкоджає соціальній роботі з ними.

Установлено, що факт наявності підліткової девіації визначається реальними протиріччями, що виникають у житті кожної дитини: з одного боку, потреба в постійному опорі в прагненнях до задоволення власних бажань, а з іншого, – подолання опору задоволенню того чи іншого бажання завжди являє собою напругу, що за відсутності відповідного емоційно-вольового ресурсу призводить до деструктивних ефектів (конфлікт, стрес, агресія, девіація тощо).

Отже, детермінантами девіантності поведінки підлітків є наступні позиції:

- девіантність виникає як механізм компенсації віктальності особистості;
- девіантність – це наслідок психологічної деформації особистості, що веде до втрати механізму інтра- та інтросуб'єктної регуляції соціального функціонування особистості;
- девіантність програмується в процесі порушеного культурогенезу (тобто засвоєння культури) в сімейній і освітній системах розвитку особистості [1, с. 66].

У зв'язку з цим, сьогодні актуалізує проблему удосконалення технологій соціальної роботи з підлітками, поведінка яких є девіантною, задля забезпечення дієвої допомоги дитині у засвоєнні соціальних норм; самоусвідомленні власних особистих можливостей; активізації саморозвитку як важливого інструмента соціалізації.

Список використаних джерел:

1. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів : наук.-навч.-метод. посіб. / С. Я. Харченко, М. С. Кратінов, Л. Ц. Ваховський, В. О. Кратінова, О. П. Песоцька, О. Л. Караман. – Луганськ : «Альма-матер», 2003. – 198 с.

Надточа А. С.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В НЕФОРМАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАННЯХ ТА МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Особливо гостру потребу в діяльності неформальних об'єднань та організацій відчуває молодь, оскільки вона в силу своїх вікових особливостей шукає необхідних та сприятливих умов для визнання своєї індивідуальності, гідності та поваги. Зазначений період є вирішальним етапом у соціалізації особистості, коли важливу роль у її становленні відіграють ровесники, у зв'язку з чим послаблюється педагогічний вплив дорослих. Вимоги, які ставляться соціумом до молодої людини, не завжди співпадають з її потребами. У зв'язку з цим, проблема самореалізації особистості полягає в тому, щоб максимально забезпечити рівновагу суспільних і особистих інтересів індивіда.

Сучасна наука розглядає процес соціалізації особистості в декількох напрямках: філософському (С. Батенін, Я. Гілінський, С. Дригулієв, М. Каган, В. Москаленко, В. Шепель), психологічному (Б. Ананьєв, О. Асмолов, І. Бех, Л. Божович, Д. Ельконін, В. Куєвда, Р. Немов, М. Смирнов, Д. Фельдштейн, В. Шубинський), соціологічному (І. Кон, А. Харчев, Я. Щепанський), педагогічному (Л. Гордін, О. Дорошенко,

М. Касьяненко, О. Литвинюк, А. Мудрик,). Різні аспекти проблеми роботи з молодіжними об'єднаннями розглядали такі дослідники, як Ю. Волков, М. Галагузова, В. Головенько, Н. Дупак, К. Журба, М. Кофірін, А. Петровський та інші.

На основі аналізу наукових праць О. Безпалько, А. Капської, І. Трубавіної, соціалізацію в неформальних молодіжних об'єднаннях розглядаємо як процес засвоєння особистістю соціального досвіду, в ході якого відбувається перетворення соціального досвіду у власні цінності та орієнтації, де молодь вибірково вводить у свою систему поведінки ті норми, які прийняті у конкретній групі.

На сучасному етапі становлення Української держави, якому притаманний складний політичний і соціально-економічний стан, особливо відчутним є негативний вплив на молодь таких суспільних явищ, як посилення аморальності, злочинності, агресії та інше, що призводить до знецінення освіти, зниження батьківського та педагогічного авторитету, зростання жорстокості, нігілізму тощо. Аналіз зазначених деструктивних процесів у сучасному суспільстві дозволяє зробити висновок, що є небезпека виростити бездуховне покоління, не «обтяжене» інтелігентністю, порядністю, яке зневажливо ставиться до культурних та загальнолюдських цінностей, не прагне до здорового способу життя. Саме соціально-педагогічна діяльність з молодіжними об'єднаннями покликана сприяти гуманістичному олюдненню суспільних відносин, формуванню взаємодії людей за суб'єкт-суб'єктною моделлю, зміст якої безпосередньо впливає на спрямованість і характер потреб, цілей, інтересів особистості, тоді як процеси дегуманізації суспільства негативно впливають на моральний та емоційний стан його членів, їхнє фізичне та психічне здоров'я.

Отже, проблема соціалізації молоді у неформальних об'єднаннях та молодіжних організаціях нині є актуальною і недостатньо розробленою в теорії та практиці соціально-педагогічної діяльності, тому подальших досліджень потребує розробка відповідної технології з розв'язання зазначеної проблеми.

Пільнік Н. О., Кулакова А. О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «БЕЗПРИТУЛЬНІ» ТА «БЕЗДОГЛЯДНІ ДІТЕЙ»

У сучасних умовах проблема соціального захисту безпритульних і бездоглядних дітей є актуальною як на міжнародному, так і на національному рівнях. Упродовж останніх років у сфері протидії дитячій безпритульності в Україні відбулась низка позитивних зрушень: прийнято комплекс нормативно-правових актів, що регулюють діяльність відповідних органів державної влади, розпочато реформу державних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Проте аналіз результатів функціонування національної системи протидії дитячій безпритульності та бездоглядності засвідчив, що наявні інструменти вирішення проблем дітей цієї категорії не є достатньо ефективними.

При цьому, на нашу думку, першочерговим завданням для встановлення масштабів проблеми та створення ефективної системи соціального захисту даної категорії осіб є необхідність чітко визначити поняття «безпритульна дитина» та «бездоглядна дитина».

Проблему дитячої безпритульності та бездоглядності розкрито у працях вітчизняних та зарубіжних учених (О. Антонова-Турченко, Р. Вайнола, В. Виноградова-Бондаренко, Л. Волинець, А. Гернет, І. Горобець, І. Дубровіна, А. Зінченко, А. Капська, С. Кононенко, Н. Максимова, І. Пеша, Т. Шатохіна). Предметом їх наукових розвідок є виявлення сутності та ознак, властивих даним негативним соціальним явищам, аналіз причин їх виникнення та поширення тощо.

Проведений аналіз нормативної джерельної бази та праць учених засвідчив, що у науковій спільноті відсутній єдиний підхід до визначення категорії дітей, які перебувають на вулиці, займаються бродяжництвом та жебракують. Для її визначення автори використовують різні терміни, а саме: «діти вулиці», «бездоглядні діти», «безпритульні

діти», «бездомні діти», «соціальні сироти», «діти, позбавлені батьківського піклування», які часто ототожнюються. Така тенденція, на жаль, є характерною і для нормативних актів, які регулюють суспільні відносини у цій сфері. Це ускладнює можливість встановлення масштабів проблеми, її подальшого дослідження.

Прийняття Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» стало визначним етапом у становленні законодавства в сфері соціального захисту даної категорії населення. У ньому визначено поняття «*діти, позбавлені батьківського піклування*» – діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або неієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами внутрішніх справ, пов'язаним з ухиленням від сплати аліментів та відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає виконувати свої батьківські обов'язки, а також підкинуті діти, діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, та *безпритульні діти*. Останні – це діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю чи дитячі заклади, де вони виховувались, і не мають певного місця проживання. Поняття «бездоглядні діти» на законодавчому рівні не визначене. На основі аналізу наукових праць установлено, що найбільш поширеним є таке тлумачення: «*бездоглядні діти*» – діти, не забезпечені сприятливими умовами для фізичного, духовного, інтелектуального розвитку, що включають матеріальне благополуччя, належне виховання, догляд та дбайливе ставлення, здорову моральну атмосферу. Вони ще мають дах над головою, живуть в родині, підтримуючи з нею емоційний зв'язок (хоча й не тісний). Але така позаконтрольованість – форма соціальної дезадаптації, проявами якої є алкогольні, наркотичні залежності, бродяжництво, дитяча злочинність тощо. У зв'язку з цим, вона потребує уваги з боку держави.

Отже, подолання дитячої безпритульності та бездоглядності пов'язане з необхідністю розробки та впровадження в рамках державної соціальної політики цілісної системи соціального захисту дітей і молоді, формуванням принципово нових підходів до профілактики цих негативних явищ.

Попова А. О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ШЛЯХИ ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОТИЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

На підставі аналізу наукової літератури наркоманія визначається як – хронічне захворювання, яке виникає внаслідок зловживання лікарськими чи іншого походження психоактивними речовинами.

Наркоманія визначається як соціальне явище, зумовлене соціальними, психологічними, педагогічними, медичними, геополітичними й іншими факторами, одночасний вплив яких породжує сприятливі умови для його виникнення й поширення.

Наркоманія - є загальною назвою для комплексу причин і наслідків, пов'язаних із споживанням наркотичних речовин, до яких відносяться ті, що викликають особливий стан нервової системи – наркотичне сп'яніння. Найбільш відомими серед наркотичних речовин є опій, морфій, марихуана, гашиш, беззаспокойливі ліки.

Наркоманія – хворобливий стан, який характеризується явищами психічної і фізичної залежності, наполегливою потребою у повторному багатократному вживанні психоактивних речовин, який приймає форму непереборного потягу. Основними причинами поширення та вживання наркотичних речовин є соціально-економічні умови, доведення до низького стану життєвого рівня пригнічуючої частини населення.

В останні роки проблема наркоманії стала дуже актуальною особливо у підлітковому віці, починаючи з 10-12 років виникає наркотична залежність. Учнівська молодь активно

експериментує з так званими «легкими» наркотиками. Щорічно на облік береться понад 10 тисяч осіб з наркозалежністю, 600 з них – підлітки.

Залежно від змісту і методів профілактики Л.М. Завацька виділяє такі моделі профілактики наркотизації:

- модель моральних принципів – базується на спробі переконати аудиторію в тому, що вживання наркотичних речовин є аморальним;
- модель залякування – побудована на поширенні емоційно забарвленої інформації про небезпечність вживання наркотиків. Проводиться у формі лекторіїв, демонстрації документальних та ігрових фільмів, антиреклами;
- модель фактичних знань – надання об'єктивної і дійсної інформації про речовини, їхні ефекти, а також про ризики і довгострокові наслідки, що можуть викликати ці речовини;
- модель ефективного навчання – об'єднує методики, спрямовані на корекцію особистісних рис, що сприяють наркотизації;
- модель поліпшення здоров'я – оздоровчі програми, спрямовані на формування навичок і звичок здорового способу життя: заняття фізичною культурою і спортом, раціональна організація праці та відпочинку;
- почуття протесту і опозиції - коли у відповідь на зайвий «тиск дорослих», підліток демонстративно починає курити, вживати психоактивні речовини, в тому числі наркотики і алкоголь;
- імітування - копіювання підлітками поведінки дорослих без належної критичності до деяких його проявів.

Отже, проведений аналіз літератури дозволив зробити висновок, що профілактика наркоманії повинна бути спрямована на поширення інформації щодо наслідків вживання наркотиків, створення програм, спрямованих на формування навичок здорового способу життя та уникнення ситуації копіювання підлітками поведінки дорослих, які вживають наркотики та алкоголь.

Свистун І. Ю.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ

Динамізм соціальних, політичних, економічних процесів зумовлює формування соціально активної особистості для суспільства. Соціальна активність підростаючого покоління є важливим елементом суспільного життя, адже вона стимулює суспільство до розвитку. У зв'язку з цим, необхідним виявляється залучення підлітків до активної соціальної діяльності – волонтерської. Відповідно, дуже важливо підтримувати й мотивувати соціальну ініціативу у підлітків.

Сутнісні характеристики поняття «соціальна активність» з'ясовуються у наукових розвідках філософів, психологів, педагогів, соціальних педагогів. Педагогічні та соціально-педагогічні аспекти формування соціальної активності розглядався у дисертаційних дослідженнях російських. (М. Говорова, Є. Дудкіна та інших) та українських (Л. Новікової, Г. Сороки та інших) науковців. У педагогіці соціальна активність як явище, стан і як відношення людини до дійсності висвітлюється у працях Л. Вохминої, Б. Вульфова, Т. Мальковського та інших. Теоретико-методологічні аспекти формування соціальної активності підлітків на волонтерських засадах висвітлено у наукових працях О. Безпалько, Р. Вайноли, Н. Заверико, В. Бочарова та інших.

Проведений аналіз наукових здобутків дослідників різних галузей дає можливість визначити соціальну активність підлітків як індивідуальну якість особистості, в якій виявляється та реалізується рівень соціальності: глибина та повнота соціальних зв'язків підлітка з оточуючим середовищем, рівень перетворення особистості на активного суб'єкта суспільних відносин. Аналіз психологічних джерел дозволив виявити, що підлітковий вік є

особливим етапом у становленні особистості людини, коли створюється система мотивів до соціально значущої діяльності, які стають стійкими та набувають постійного характеру.

На основі узагальнення теоретико-методологічних праць, нормативно-правових документів визначено, що волонтерська діяльність підлітків є добровільною, соціально спрямованою, неприбутковою діяльністю, що здійснюється підлітками-волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги та забезпечує розвиток соціальної активності. Для підлітків провідним мотивом участі у волонтерській діяльності є самоствердження в очах ровесників, батьків, учителів, бажання знайти нових друзів, проведення цікавого дозвілля, спілкування з однолітками, набуття нових знань, умінь та навичок. Відмінними характеристиками підлітків-волонтерів поміж інших вікових груп є їхня мобільність, наявність вільного часового ресурсу, комунікабельність і відкритість.

Характеристиками соціально активної особистості підліткового віку є: високий рівень мотивації та позитивного ставлення до суспільно-корисної діяльності, зокрема волонтерської, сформовані комунікативні та організаторські вміння, усвідомлення, відтворення та перетворення підлітком соціального середовища.

Таким чином, визначено особливості та значення волонтерської діяльності у формуванні соціальної активності старших підлітків.

Скляниченко М. В., Танкова Д. В., Чухлата В. А.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ЗНЗ

У сучасному світі здоров'я залишається невід'ємною складовою нормального розвитку кожної особистості. Вирішальним фактором його збереження визнано здоровий спосіб життя. У зв'язку з цим важливо формувати уявлення про здоровий спосіб життя ще на ранніх етапах індивідуального розвитку для ефективного засвоєння установ, необхідних дитині в її подальшому житті. Оскільки в молодшому шкільному віці загальноосвітній навчальний заклад є одним з найвпливовіших соціальних інститутів, саме на нього повинна бути покладена виконання цієї функції.

За енциклопедичним визначенням здоров'я – це природний стан організму, що характеризується його врівноваженістю із навколишнім середовищем та відсутністю будь-яких хворобливих змін. А здоровий спосіб життя трактується як концепція життєдіяльності людини, спрямована на поліпшення та збереження здоров'я за допомогою відповідного харчування, фізичної підготовки, морального настрою та відмови від шкідливих звичок.

Згідно з періодизацією психічного розвитку дитини Д. Ельконіна, молодшими школярами вважають дітей віком від 6-7 до 10-11 років, які навчаються у 1-4 класах сучасної школи.

Негативна тенденція сучасної школи виявляється в тому, що 80 % навчального часу належить розумовому розвитку вихованців, і лише 20 % відводиться на фізичний розвиток. Це пов'язано, у першу чергу, з відсутністю ранкових зарядок, доцільної організації перерв та «фізкульт-хвилинок» під час уроків.

Проблеми формування здорового способу життя школярів у навчально-виховному процесі висвітлено у працях О. Маркова, С. Ігнатенко, А. Герасимчук, К. Палієнко, С. Страшко та ін.

У початкових класах впроваджують інтегрований предмет «Основи здоров'я». Його вивчення спрямоване на формування здоров'язберігаючої компетентності учнів, свідомого ставлення до свого життя і здоров'я.

Основним чинником здорового способу життя є фізичне виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Використання засобів фізичної культури у шкільній програмі займає основне місце в системі профілактичних заходів, спрямованих на корекцію

здоров'я, рівень якого, у зв'язку з наслідками урбанізації, негативними впливами екології, стресовими чинниками та іншими факторами, різко знижується [2, с. 30].

Цінність уроків фізичної культури полягає в тому, що вони реалізують не лише теоретичний, а й практичний аспект формування здорового способу життя.

Значна роль у навчальному процесі відводиться позакласній діяльності. Педагогічними умовами виховання основ здорового способу життя учнів у позакласній діяльності є: організація факультативних гурткових занять; залучення кожного учня до різноманітної виховної діяльності з урахуванням вікових та психофізичних особливостей; запровадження режиму дня та систематичне дотримання його молодшими школярами як моделі здорового способу життя [3, с. 8].

Таким чином, встановлено необхідність формування умінь та навичок здорового способу життя у молодших школярів в умовах ЗНЗ, основні методи його реалізації та фактори, що негативно чи позитивно впливають на його формування.

Список використаних джерел:

1. Брилін Б. А. Педагогічні проблеми організації вільного часу / Б. А. Брилін // Психологія і педагогіка. – 1996. – № 4. – С. 30.
2. Жабоклицька О. В. Теорія виховання / О. В. Жабоклицька. – Кіровоград, 2003. – С. 8.

Сільченко А. А., Чернецька Ю. І.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА НАРКОТИЗАЦІЇ ШКОЛЯРІВ З СИНДРОМОМ ПОРУШЕННЯ УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНІСТІЮ

Нині у всьому світі величезна кількість школярів має діагноз «синдром порушення активності та уваги» (СПАУ) або як ще його часто називають «синдром дефіциту уваги з гіперактивністю» (СДВГ) що призводить до вживання учнями психотропних препаратів за призначенням лікарів. Підтвердженням тому є останні статистичні дослідження, які підтвердили збільшення вживання психотропних препаратів з кожним роком, в тому числі, й в Україні. Вивчення статистичних даних інших країн, зокрема, Німеччини, свідчить, що починаючи з 1995 по 1999 роки продаж рیتالіну, який є найрозповсюдженим корегуючим поведінку медичним засобом, збільшився на 400 %. У США приблизно шість мільйонів школярів приймають психотропні речовини з метою лікування діагнозу СПАУ, з них два мільйона вживають антипсихотичні лікарські препарати та антидепресанти, а за даними 2006 року у населення США цей розлад наявний у 3-5 % людей. В Австралії за останні 20 років кількість дітей з діагнозом СПАУ збільшилась у 34 рази, а разом із цими даними значно збільшилась кількість виписаних рецептів на вживання психостимуляторів школярам.

СПАУ – синдром порушення активності та уваги – неврологічно-поведінковий синдром розладу розвитку, що діагностується у дитячому віці. Проявляється такими симптомами, як труднощі концентрації уваги, гіперактивність і погано керована імпульсивність. Вже понад 40 років даний діагноз або психічний розлад має величезну кількість суперечок серед батьків, лікарів, вчителів тощо, з приводу існування синдрому та необхідності його лікування, а особливо психотропними речовинами, які згодом викликають наркотизацію дітей. З метою лікування застосовують для полегшення симптомів психостимулятори центральної нервової системи – рیتالін, адренол та інші. Вплив сильнодіючих психотропних речовин на організм та мозок людини вже добре відомий лікарям та науковцям. Окрім порушень у роботі мозку внаслідок дії психотропних препаратів з'являється низка проблем зі здоров'ям у школярів, серед них: зниження

апетиту, відсутність потреби сну або нічні кошмари, внаслідок залежності від препаратів школяр відчуває млявість, втому, виникають психічні зриви, навіть можлива ймовірність пошкодження тканин тіла, виходять з ладу органи, гормональні системи, тощо. Наркотичні та хімічні речовини з яких складаються «лікувальні» препарати порушують ритмічні потоки та функціонування нервової системи. Наприклад, транквілізатори створюють не природні стани для організму людини та її нервової системи, а особливо є небезпечними для несформованого організму дитини. Перелік побічних дій та хвороб внаслідок впливу психотропних речовин надзвичайно великий при умові існування протиріч стосовно взагалі існування синдрому порушення активності та уваги.

Шляхом вирішення проблеми масової наркотизації дітей може стати перегляд та переоцінка конкретного діагнозу СПАУ з іншого боку. Для цього не обов'язково поглиблюватися у наукові дослідження, а лише можна тверезо оцінити з педагогічної точки зору потреби та інтереси школярів на різних вікових етапах. Нерідко зустрічаються активні діти, інтерес яких пригнічений некомпетентністю вчителів та недоцільністю деяких форм і методів навчально-виховного процесу, невмінням організувати процес дозвілля. Непосидючість та не здатність сконцентруватися під час уроку може буди свідченням недостатньої зацікавленості та мотивації в учня, або просто не бажанням очікувати, поки всі учні в класі зможуть засвоїти матеріал на достатньому рівні.

Звертаючись до проблеми організації профілактичної соціально-педагогічної роботи з такими школярами, слід пам'ятати, що абсолютно всі діти мають різний розумовий потенціал, здібності до навчання, творчості, спорту, різні типи темпераменту, спадковості та побічні фактори впливу на конкретну особу від народження та протягом життя. Отже, ймовірно, що існуючі «відхилення» у вигляді надмірної активності, насамперед є нереалізованим потенціалом та здібностями й енергією дитини. Тому з метою попередження наркотизації гіперактивних дітей доцільно використовувати різноманітні педагогічні і психологічні прийоми активізації уваги, вправи на розслаблення, поєднуючи їх з рухливими іграми, спортивними фізкультпаузами, залучати таких дітей до допомоги по класу (наприклад, роздати зошити, витерти дошку тощо), а також спеціально організовуючи їх дозвілля.

Отже, соціально-педагогічна профілактика наркотизації школярів з синдромом порушення уваги та гіперактивністю полягає в організації спеціальних соціальних умов для реалізації такими дітьми їх активного потенціалу й підвищуючи їх увагу психолого-педагогічними прийомами. Розглядаючи таку діяльність як альтернативний спосіб запобігання наркотизації психотропними речовинами, можна попередити таке соціально-негативне явище як підліткова наркоманія.

Стефюк К. М.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ВНЗ

На сьогодні не викликає сумнівів теза про те, що освічена людина – це не лише кваліфікований фахівець, здатний практично реалізовувати засвоєні знання, уміння, навички, але й особистість, спроможна активно, толерантно, відповідально діяти у різноманітних сферах життєдіяльності. Отже, актуалізується потреба у соціальному вихованні молоді, зокрема студентської.

На основі аналізу наукових праць (М. Васильєва, Н. Максимовська, А. Мудрик, А. Рижанова) соціальне виховання схарактеризовано як процес забезпечення у суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в нього соціально-позитивних ціннісних орієнтирів. Вищий навчальний заклад (ст. 1 Закону

України «Про вищу освіту») визначено як окремий вид установи, що є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей.

Установлено, що ВНЗ є впливовим соціально-виховним інститутом, потенціал якого повною мірою не використовується. Адже проведений аналіз нормативних джерел свідчить, що, з одного боку, в сучасних державних документах (Конституція України, Закон України «Про вищу освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Концепція національного виховання, Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти та інші) закладена нормативна база, що створює основу соціального розвитку студентської молоді в процесі освіти; реалізації завдань соціального виховання у вищій школі. Але, з іншого, – у ВНЗ нормативно не передбачено посади «соціальний педагог»; терміни «соціальне виховання», «соціально-виховна робота» певною мірою ігноруються.

У той час, як, на нашу думку, вирішення основних завдань діяльності ВНЗ (зокрема, формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах тощо) передбачає необхідність подальшого розвитку системи соціально-виховної роботи у ВНЗ.

Проведений аналіз наукових джерел (О. Білик, Н. Максимовська, В. Рютін, О. Хендрик, І. Шеплякова та ін.) засвідчив, що ефективна соціально-виховна робота у ВНЗ можлива лише за умови створення у ньому соціально-виховного середовища як частини загального соціального простору, у якому цілеспрямовано створюються умови для інтеграції дії внутрішніх виховних механізмів і соціально-виховного впливу зовнішніх соціальних інституцій та забезпечення цілісного соціально-виховного впливу на суб'єктів соціального виховання для активізації соціального розвитку студентів з метою підвищення рівня їхньої соціальності.

Перспективним напрямом удосконалення системи соціально-виховної роботи у ВНЗ є створення умов для самоорганізації студентського колективу. Адже саме самоврядування (за умови налагодженої діяльності його складових, узгодженості дій з проректором з виховної роботи, заступниками деканів, кураторами груп) уможливорює становлення ВНЗ як демократичної інституції, що управляється самим колективом. Окрім того, необхідними є розробка, теоретичне обґрунтування соціально-педагогічних програм сприяння розвитку соціальності студентів ВНЗ.

Отже, на нашу думку, подальше удосконалення системи вищої освіти України повинно здійснюватися з урахуванням необхідності створення умов для забезпечення ефективного соціально-виховного процесу у ВНЗ.

Тепляк А. М.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ЗАКЛАДІВ

Згідно статистичних даних в Україні відзначається постійне збільшення чисельності людей похилого віку в загальній структурі населення. Соціальну допомогу громадянам похилого віку, які частково або повністю втратили здатність до самообслуговування, за їх бажанням може бути надано у відповідній соціальній установі, де вони перебувають тимчасово або постійно. Головною метою соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку в спеціалізованих закладах є допомога у відновленні їх здатності до

нормального функціонування у суспільстві, створення для них умов, що сприяють фізичному виживанню та збереженню соціальної активності, покращенню стану здоров'я.

Міністерством соціальної політики за останні роки було створено більше понад сотню установ і закладів, що надають соціальні послуги як похилим людям, так і людям з обмеженими можливостями та недієздатним. Створено різні відділення на базі діючих установ і закладів, зокрема: відділення соціально-медичних послуг, соціально-побутової адаптації, стаціонарні відділення при територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг), центри комплексного обслуговування бездомних осіб з відділенням обліку. Територіальний центр соціального обслуговування – це спеціальна установа, що надає послуги громадянам похилого віку та самотнім непрацездатним громадянам, які спрямовані на підтримання їхньої життєдіяльності та соціальної активності. Новою формою соціальної допомоги є будинок-інтернат. Переважне право на влаштування до будинку інтернату мають ветерани, згідно із законом «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого в Україні». Загалом, закладами й установами системи соціального захисту населення щорічно в середньому обслуговується понад 2 млн. осіб, серед них є чимала частка й людей похилого віку.

Отже, зробивши аналіз державної статистики, ми дійшли висновку, що у нашій країні створено широку мережу територіальних центрів соціального обслуговування для надання соціальних послуг, у тому числі, й інноваційних, спрямованих на підтримку людей похилого віку як повноцінних, активних членів суспільства. Тобто державна система соціального захисту достатньо ефективно налаштована на продовження активного життя літньої людини.

Проблема соціалізації людей похилого віку в будинках інтернатах досить складна і потребує значної уваги. Зробивши аналіз наукової літератури, про основні труднощі, з якими зіштовхувалися люди похилого віку, що потрапили до спеціалізованих закладів, можемо виділи такі їх проблеми, як:

- втрати: переживання викликані різного роду втратами (фізичної активності, зору, слуху, смерті близьких людей);
- порушення психіки (внаслідок розчарування, відторгнення);
- особистісні сімейні проблеми (вдівство, другий шлюб, пізні кохання) незадоволеність життям, наявність знижених стандартів життя, бідність, маргінальність сприймаються як дійсність;
- фрустрація свідомості (психологічний стан зростаючого емоційно-вольового напруження, що перешкоджає меті), перевага песимістичних поглядів на життєві перспективи;
- негативне ставлення до нинішньої влади (мовляв раніше життя було краще), високий рівень суб'єктивного інтересу до політики держави і низька оцінка можливостей впливати на неї.
- обмежена дієздатність (неспроможність самостійно подбати про власні потреби та забезпечувати себе).

Практика підтверджує актуальність установки ООН на те, щоб дозволити жити пристарілим людям у домашніх умовах, адже у будинках-інтернатах людина старшого віку потрапляє в досить незвичну для себе ситуацію. Виділимо низку особливостей з якими зіштовхуються люди похилого віку, потрапляючи до спеціалізованого закладу, на прикладі будинку-інтернату: різка зміна оточуючої обстановки; перехід до колективного життя; необхідність підкорятися встановленому порядку; необхідність дотримуватися розпорядку дня; страх втратити незалежність.

Отже, зазначені нами вище особливості, призводять до посилення нестійкості нервово-психічного стану, служать причиною пригніченого настрою, негативно позначаються на стані здоров'я. Тому соціальні працівники повинні спрямовувати свої зусилля на підтримку проживання людей старшого віку у домашніх умовах, для успішної соціалізації підопічних.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗНЗ

Проблеми виховання молоді завжди привертали увагу науковців, але останнім часом вони набули особливої гостроти та актуальності. Адже очевидним є факт зниження рівня моральної культури сучасних дітей та молоді. Цинізм, грубощі у спілкуванні з дорослими та однолітками, жорстокість, несприйняття моральних ідеалів – усе це, на жаль, притаманне їм. На нашу думку, однією з причин є те, що український медіа простір заповнили заокеанські телесеріали, відеофільми, порнографічна продукція, а звідусіль луна низькопробна, примітивна музика. Така «культура» нездатна виховати в молодій людині нічого, крім аморальності та бездуховності.

Проблеми морального виховання дітей та молоді, зокрема в умовах ЗНЗ, висвітлено у працях вітчизняних та зарубіжних вчених (О. Богданова, В. Гриньова, Б. Ліхачова, А. Макаренко, І. Сवादковський, В. Сухомлинський, М. Болдирев, М. Рожков, І. Харламов, М. Яновська та інші). На основі проведеного аналізу наукових джерел установлено, що мораль складається з двох тісно взаємопов'язаних сфер: моральної практики та моральної свідомості. Моральна свідомість – це одна з сторін суспільної свідомості, яка у вигляді почуттів, уявлень, переконань, норм, принципів, ідеалів, оціночних суджень відображає реальні відносини і регулює моральний бік діяльності людини. На основі моральної свідомості в результаті морального виховання формується моральна культура особистості як рівень засвоєння існуючих у суспільстві моральних цінностей, ступінь залучення їх до моральних аспектів діяльності, міра особистого морального розвитку.

При цьому моральне виховання – це виховна діяльність школи і сім'ї, метою якої є формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок та стереотипів поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності. Це цілеспрямований процес взаємодії вихователів і вихованців, спрямований на оволодіння школярами моральною культурою. Остання є найголовнішим компонентом духовного життя людини, який характеризує її досягнення в оволодінні основами моралі, у формуванні моральної свідомості, розвитку моральних почуттів, виробленні звичок моральної поведінки. Складовими моральної культури є культура етичного мислення, культура почуттів та культура поведінки, які характеризують рівень оволодіння вихованцем морального досвіду суспільства, спроможність цілеспрямовано й послідовно дотримуватись моральних цінностей, норм, принципів та готовність до систематичного самовдосконалення.

Проведений аналіз нормативної бази засвідчив, що у державних документах з питань національної освітньої політики складником мети національного виховання молоді є розвиток моральної культури. При цьому здійснення морального виховання покладене на освітні установи усіх рівнів, зокрема, й загальноосвітні навчальні заклади. Серед завдань морального виховання у ЗНЗ: озброєння учнів знаннями норм моралі; збагачення їх емоційного світу моральними переживаннями, почуттями; накопичення та збагачення досвіду моральної поведінки.

З метою вирішення цих завдань, на нашу думку, необхідно проводити виховні години, у ході яких використовувати такі форми та методи роботи: настановне роз'яснення, переконання, бесіда, аналіз проблемних ситуацій, методичні й рольові ігри, драматизацію, метод незакінчених речень, спільне читання художньої літератури або перегляд кінострічок з їх подальшим обговоренням. Задля забезпечення ефективного морального виховання підлітків, окрім виховних годин, доцільно використовувати також: ведення особистих щоденників, виконання спеціальних домашніх завдань, тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, конференції, конкурси, олімпіади, фестивалі, гуртки, екскурсії, походи тощо.

Отже, на нашу думку, процес розвитку морально-духовних якостей дитини треба розглядати як важливий фактор у профілактиці негативних проявів поведінки, аморальності школярів.

Шерстньова М. С.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ГРА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

На сьогодні актуальність досліджуваної проблеми обумовлена глобальними культурними та соціальними трансформаціями, які відбуваються в Україні, внаслідок яких молодь стає відповідальною за майбутнє нашої держави. Науковці доводять, що ефективність та успішність навчання студентів у вищому навчальному закладі багато в чому залежать від успішної соціалізації особистості до умов цього навчального закладу. Від професійних знань, навичок і вмінь української молоді залежить перспектива подальшого розвитку та становлення України, як європейської держави.

У ході дослідження було виведено таке визначення поняття соціалізації : соціалізація – це процес активної взаємодії людини в спеціально організованому середовищі, під час якої відбувається засвоєння норм, цінностей, елементів культури та традицій суспільства; формується вміння взаємодіяти, здатність до вільного волевиявлення, самостійного проектування свого та суспільного майбутнього; формується внутрішній світ людини, активізується внутрішній потенціал особистості та виробляється система її цінностей.

Відповідно до основних аспектів процесу соціалізації студентів першокурсників (адаптацію до умов навчальної діяльності, соціально-психологічна адаптація і професійна адаптація) можливо виділити такі три типи ігор:

1. Ігри, які сприятимуть інтелектуальному розвитку першокурсника;
2. Ігри, спрямовані на соціально-психологічну адаптацію студентів першокурсників;
3. Ігри, які виступатимуть гарантом професійної майстерності студентів за обраним фахом.

До першої категорії ігор можливо віднести ігри, які вчать тайм менеджменту, вчать продуктивно використовувати свій вільний час, планувати свій день, тиждень, рік і все життя, вчать вірно визначати своє життєве призначення та знаходити раціональніші шляхи досягнення успіху.

До ігор, що спрямовані на соціально-психологічну адаптацію, відносяться ігри на згуртування колективу, зняття психологічних бар'єрів, ігри, які розвивають комунікативні вміння студентів, вміння почути, зрозуміти інших, вміння налагоджувати контакт та плідно співпрацювати з іншими.

Ігри, які сприятимуть професійному становленню студентів, налаштовують на майбутній фах, формують навички та якості необхідні для професійної діяльності є ділові, які в свою чергу поділяються на конкретно-ситуативні, рольові, організаційно-діяльнісні та імітаційні ігри [1, с. 9-34].

Отже, застосування гри під час соціалізації студентів першокурсників до умов вищого навчального закладу сприятиме їх адаптації до нових умов навчання у вищих навчальних закладах, навчить необхідним навичкам та вмінням організації себе та свого вільного часу, виступатиме каталізатором позитивної, моральної атмосфери у академічній групі студентів, виступить гарантом створення дружнього, згуртованого та готового до спільної діяльності колективу, що в свою чергу сприятиме саморозвитку, самовизначенню та саморозкриттю студента як унікальної особистості, створить емоційне поле для успішного професійного навчання та оволодіння потрібними навичками, вміннями та професійними якостями студента, а в цілому – виступить гарантом становлення студентів як майстрів обраного фаху.

Список використаних джерел:

1. Платов В. Я. Деловые игры: разработка, организация, проведение: Учебник. / В. Я. Платов – М. : Профиздат, 1991. – 192 с.

СЕКЦІЯ № 2 «ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»

Арестова А. С.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ЗМІСТ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ВІДХИЛЕНЬ ВІД НОРМ ПОВЕДІНКИ СТАРШОКЛАСНИКА

На сучасному етапі розвитку української держави особливо гостро постають питання здоров'я дітей і зростання проявів їх соціальної дезадаптації. Постійно збільшується кількість дітей позбавлених батьківського піклування, зростає кількість дітей, залучених у злочинну діяльність, збільшується дитяча проституція, наркоманія, алкоголізм. Багато дітей опиняються в асоціальному, найчастіше кримінальному середовищі. Серед причин та умов, які сприяють здійсненню злочинів і правопорушень неповнолітніми учнями, є послаблення виховних функцій сім'ї та відповідальності батьків за виховання дітей, демонстрація фільмів, у яких культивується жорстокість та насильство, пошуки «красивого життя» через спроби швидкого збагачення, незайнятість більшості старших школярів у позаурочний час тощо.

Аналіз педагогічного досвіду О. Безпалько, А. Макаренка, К. Ушинського та інших дослідників дає підстави зробити висновок про те, що робота соціального педагога загальноосвітньої школи з дітьми, схильними до правопорушень має за мету дібрати ефективні методи діагностики цієї проблеми, проаналізувати й визначити зміст і методи роботи з даною категорією учнів, що передбачає безпосередній вплив на учня, його батьків. Основне завдання соціального педагога – своєчасне і якомога раннє виявлення таких дітей, що складають групу ризику щодо шкільної дезадаптації. До напрямів та відповідних форм роботи соціальних педагогів із зазначеної проблеми відносимо: бесіди з класними керівниками, учителями; звернення до батьків, родичів; проведення соціально-педагогічних діагностик (соціального статусу дитини в школі і сім'ї, її самооцінки, ставлення до школи).

Оскільки проблема дитини, що вимагає вирішення, має внутрішні і зовнішні аспекти, соціально-педагогічна діяльність зазвичай включає 2 основні складові: - безпосередня (індивідуальна) робота з учнем, що передбачає соціально-психологічну підтримку школяра в ситуації дезадаптації; посередницька діяльність соціального педагога, яка, у свою чергу, передбачає: роботу з педагогічним колективом (організація педагогічних консиліумів, індивідуальна робота з учителем, участь у роботі Ради з профілактики); роботу з сім'єю, що має особливе значення в посередницькій роботі і яка є обов'язковим і невід'ємним компонентом діяльності соціального педагога.

Отже, правильна організація та здійснення систематизованої й комплексної роботи соціального педагога з запобігання відхиленням від норм поведінки старшого школяра сприятиме успішному розв'язанню зазначеної проблеми.

Бабіч В. М.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ГРИ

На сучасному етапі розвитку української держави поступово поліпшуються умови для повноцінної соціалізації дітей дошкільного віку. Одним з основних факторів розвитку дитини виступає гра, оскільки ігрова діяльність є провідною для цього віку дітей.

Аналіз наукової літератури з проблеми соціалізації дошкільників з використанням гри показав, що досліджено такі її аспекти: роль гри у соціалізації дошкільників (А. Богуш,

О. Кононко); особливості ігор у дитячих навчальних закладах(А. Бондаренко); проблеми використання гри (Д. Менджерицька, А. Усова); соціалізація як набуття дошкільниками соціального досвіду, що здійснюється через діяльність(Т. Поніманська).

У працях вітчизняних учених знайшли своє відображення окремі аспекти соціально-педагогічної діяльності з дошкільниками, зокрема, О. Доманюк (розглянула особливості діяльності соціального педагога з дошкільників у дошкільному закладі); Т. Алексеєнко, С. Болтівець (вивчали соціально-педагогічні аспекти виховання дошкільників); І. Печенко (досліджувала окремі аспекти соціально-педагогічної діяльності з дошкільниками як умови соціалізації особистості даного вікового періоду).

На основі узагальнення ідей науковців нами розроблено програму соціально-педагогічної діяльності з соціалізації дошкільників з використанням гри, яка за характером є: комплексною, загальною, цільовою та спрямованою на молодшу вікову групу дошкільнят, їхніх батьків та співпрацю з вихователями. Програма передбачає впровадження трьох етапів: підготовчого, основного та підсумкового. На підготовчому етапі використовуються форми та методи для діагностування у дошкільників рівня соціалізації (соціометрія «Подаруй Квітку» та ігрова діагностика «Передай радість»).

На основному етапі впроваджуються ігри, що забезпечують соціалізацію дітей дошкільного віку (рухливі ігри «Щастя летить», «Корабель серед скель», «Склади Картинку» «Паровозик»; сюжетно-рольові ігри «Магазин», «Лікарня», «Будуємо будинок», «День народження Степашки», «Сім'я», «Пожежники», «Подорож морем», «Дитячий садок», «Перукарня»). Використання цих ігор передбачає опанування дітьми досвіду виконання соціальних ролей, налагодження взаємодії між ними. З батьками передбачено проведення бесіди на тему «Ігри з дитиною» та «Дитина у соціумі однолітків», а також консультації для батьків з питань соціалізації дітей дошкільного віку. Для вихователів необхідною є розробка методичних рекомендацій з ефективного використання і керівництва іграми як засобами соціалізації дошкільників; проведення лекції на тему «Гра, як засіб соціалізації дошкільників». Підсумковий етап передбачав проведення діагностики з виявлення змін, що відбулися у дітей, після впровадження програми.

Результати, отримані після впровадження комплексної програми соціально-педагогічної діяльності з соціалізації дошкільників з використанням гри дали підстави стверджувати, що розроблена програма, яку апробовано в процесі експерименту на базі Харківського Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад» (ясла-садок) № 363, є ефективною. Діти дошкільного віку активно увійшли до дитячого колективу, навчилися спілкуватися та взаємодіяти один з одним, у них з'явилось бажання бути включеним у нове оточення та інтерес до різноманітних видів ігрової діяльності й бажання брати участь у спільній діяльності з дітьми та дорослими.

Перспективним напрямом подальшого наукового дослідження буде розробка ефективних засобів підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери з соціалізації дошкільників з використанням гри.

Дьоміна А. М.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ШКІЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ

Сучасний підліток живе в світі, складному за своїм змістом і тенденціям соціалізації. Це пов'язано, по-перше, з темпом і ритмом техніко-технологічних перетворень, що висувають нові вимоги до підростаючого покоління. По-друге, з насиченим характером інформації, оскільки у підлітка ще не вироблено чіткої життєвої позиції. По-третє, у зв'язку з екологічним і економічною кризами, які викликають у дітей почуття безнадійності і роздратування.

Проблема профілактики девіантної поведінки учнів була предметом дослідження вчених різних галузей знань: медичної (Г. Апанасенко, В. Волков, Д. Давиденко та ін.), біомедичної (Ю. Лисицин, О. Щетинін), соціологічної (В. Афанасьєв, О. Вакуленко, О. Власова), психологічної (В. Ананьєв, І. Бех, Н. Максимова, С. Шапіро), юридичної (Д. Виговський, С. Гречанюк), соціально-педагогічної (Т. Алексеєнко, Т. Андронюк, М. Попова, В. Терещенко, М. Фіцула та ін.).

У сучасній науці можна виділити напрямки профілактичної роботи з дітьми девіантної поведінки такі як: зв'язок шкільної та позашкільної роботи (В. Арнаутов), вивчення психології самогубств (М. Бердяєв), соціально-педагогічна діяльність з неповнолітніми правопорушниками (В. Дюшен), особливості соціального виховання (А. Зайко, І. Зеленський), зміст діяльності з безпритульними дітьми (А. Макаренко), особливості соціальної педагогіки (Я. Різник), фактори реалізації особистості (П. Сорокін), зміст соціально-педагогічної діяльності з девіантами. Разом з тим проблема профілактики девіантної поведінки підлітків у шкільному колективі вивчена недостатньо.

Для характеристики поведінки, що відхиляється використовують спеціальні терміни - «делінквентність» і «девіантність». Під делінквентною поведінкою розуміють низку дрібних правопорушень, що відрізняються від кримінальних правопорушень і злочинів. Девіантність розглядають як відхилення від прийнятих в суспільстві норм.

Аналіз праць І. Зверєвої, А. Капської, І. Козубовської, В. Курбатова, Л. Міщик, В. Оржеховської дозволяє виокремити сутність профілактичної роботи соціального педагога з дітьми девіантної поведінки. Вона являє собою науково обґрунтовані та своєчасно вжиті дії, спрямовані на попередження можливих фізичних, психологічних чи соціокультурних відхилень у дітей, збереження, підтримку і захист нормального рівня їхнього життя і здоров'я, сприяння їм у досягненні поставлених цілей і розкритті внутрішніх потенціалів.

Профілактика девіантної поведінки підлітків можлива за умови такої організації педагогічного процесу, що забезпечить формування культури, адекватних соціальних норм поведінки, здорового способу життя. Необхідно переходити до соціально-педагогічних технологій формування активного психологічного захисту, ціннісного відношення до здоров'я, індивідуальної стійкості до відхилень у поведінці.

Технологія роботи соціального педагога з профілактики девіантної поведінки підлітків у шкільному колективі має включати такі складові:

- 1) інформативна – орієнтована на надання інформації про негативний вплив психоактивних речовин на фізичне та психічне здоров'я;
- 2) освітня – максимальне забезпечення інформацією про проблеми вживання алкоголю, наркотиків та ін.;
- 3) соціально-педагогічна – розвиток соціально-педагогічних навичок протистояння груповому тиску, вирішення конфліктних ситуацій, правильний вибір у складних ситуаціях

Отже, технологія роботи соціального педагога з профілактики девіантної поведінки підлітків у шкільному колективі передбачає взаємозв'язок трьох основних педагогічних процесів - соціалізації, самовиховання і спеціально організованого соціально-педагогічного впливу на особистість.

Загребельна К. О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО УМОВ ШКОЛИ

Соціально-педагогічна діяльність з соціальної адаптації першокласників з особливими потребами у загальноосвітньому навчальному закладі має здійснюватися у співпраці з усіма учасниками навчально-виховного процесу, а її ефективність залежить від

готовності педагогічного колективу співпрацювати, розуміти сутність їхніх задач, мати адекватні уявлення про реальні можливості та важливість цієї взаємодії.

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема підвищення рівня соціально-педагогічної адаптації першокласників з особливими потребами у загальноосвітньому навчальному закладі набуває особливої актуальності, входить до числа пріоритетних напрямів соціально-педагогічної діяльності. Аналіз науково – педагогічної літератури дозволив з'ясувати, що проблему соціальної адаптації досліджували багато зарубіжних і вітчизняних науковців: А. Александрян, О. Безпалько, Л. Виготський, А. Зак, А. Капська, В. Крутецький, О. Кононко, А. Леонтєв, Р. Овчарова, Ю. Чернецька.

Попри різноманітність теоретичних досліджень процесу соціально-педагогічної діяльності з соціально-педагогічної адаптації, залишається актуальним питання розробки практичного інструментарію здійснення такої діяльності у загальноосвітньому навчальному закладі з урахуванням особливостей фізичного, соціального та емоційного розвитку першокласників з особливими потребами, а також вплив найближчого середовища (мікрофакторів).

Нами була розроблена програма соціально-педагогічної діяльності з адаптації першокласників з особливими потребами до умов школи, метою якої стала координація зусиль соціального педагога, практичного психолога, класного керівника, вихователів та вчителів з метою створення умов для повноцінної самореалізації дітей з особливими потребами в загальноосвітньому навчальному закладі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми соціально-педагогічної адаптації першокласників з особливими потребами до умов школи.

Таким чином, проведений теоретичний аналіз соціально-педагогічної адаптації першокласників з особливими потребами і аналіз результатів експериментального дослідження, дозволили сформулювати такі загальні висновки: проблема соціально-педагогічної адаптації першокласників з особливими потребами у загальноосвітньому навчальному закладі залишається актуальною і залежно від історичних умов розвитку суспільства змінюються її завдання та шляхи вирішення.

Перспективними аспектами дослідницької діяльності можуть бути: вивчення соціально педагогічних умов впровадження, вивчення впливу колективу, та найближчого оточення на успішне протікання процесу соціально-педагогічної адаптації; факторів впливу тощо.

Калашник А. О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Сьогодні на здоров'я підлітків помітніше впливають фактори, дія яких раніше була значно меншою. Інтенсивність дії факторів ризику зростає у підлітковому віці, зокрема це стосується зниження фізичного і підвищення нервово-психологічного навантаження, інформаційного перевантаження, потягу частини підлітків до шкідливих звичок.

Аналіз досліджень показав, що науковці по-різному визначають зміст поняття «здоров'я»: найважливіший фактор реалізації життєвої програми індивідуума (Р. Овчарова); фізична, соціальна та психологічна гармонія людини, доброзичливі стосунки з іншими людьми, з природою і самою собою, здатність зберігати відповідну віку стійкість в умовах різких змін кількісних і якісних параметрів триєдиного джерела сенсорної, вербальної та структурної інформації (І. Брехман).

Узагальнення досвіду забезпечення роботи соціального педагога з формування здорового способу життя підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах дало змогу з'ясувати сутність понять «здоровий спосіб життя підлітків», як активну діяльність

підлітків, спрямовану, в першу чергу, на збереження та покращення їхнього здоров'я; спосіб життя, спрямований на профілактику хвороб і зміцнення здоров'я.

Таким чином, розроблена нами комплексна програма соціально-педагогічної діяльності з формування здорового способу життя «Квітка здоров'я» підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі враховує особливості професійної взаємодії з підлітковою аудиторією та специфіку шкільного здоров'язбережувального середовища.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми, подальшого розгляду потребує пошук ефективних шляхів та засобів з формування здорового способу життя підлітків у середовищі громади.

Кузнєцова В. О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ НЕПОВНОЇ СІМ'Ї

На сучасному етапі посилення політико-економічної кризи в Україні приділяється велика увага державній сімейній політиці, мета якої полягає в забезпеченні сприятливих соціально-економічних умов для розвитку сім'ї, реалізації сім'єю своїх функцій і поліпшення її життєвого рівня, підвищення ролі сім'ї в соціальному вихованні дитини. І особливої соціально-педагогічної допомоги потребують неповні сім'ї з метою допомоги у регулюванні взаємин дитини з тим із батьків, хто залишив сім'ю.

Неповною сім'єю, за визначенням В. Костіва, вважають динамічну малу соціальну групу людей, що складається з одного із батьків з однією чи декількома неповнолітніми дітьми, які спільно проживають або тимчасово відсутні, поєднані родинними відносинами (кровної спорідненості), спільністю формування й задоволення біологічних і соціально-економічних потреб, любов'ю і взаємною моральною відповідальністю.

На основі аналізу наукових джерел було розроблено соціально-педагогічну технологію роботи соціального педагога з неповною сім'єю щодо виховання підлітків. У реалізації було запропоновано інтерактивні заходи для дітей (тренінг подолання агресивності підлітків, колективні творчі справи, рольові ігри, дискусії, обговорення фільмів), для батьків (тренінг «Підвищення рівня педагогічної батьківської компетентності», консультація психолога щодо розв'язання конфліктів, лекторій з педагогами-науковцями, рольові ігри), для батьків і дітей (спортивне свято, творчі конкурси, похід до лісу, театралізовані вистави).

Вважаємо, що для досягнення максимального успіху з проведення технології роботи соціального педагога з виховання підлітків в умовах неповної сім'ї необхідно залучення до взаємодії і батьків, і дітей разом.

Левченко А.А.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ІЗ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ У НЕФОРМАЛЬНОМУ ОБ'ЄДНАННІ

Зміни сучасної системи освіти спрямовані на створення умов для гармонійного розвитку й самореалізації особистості. Однак, школа, як головний соціальний інститут, сьогодні не може ефективно розв'язувати виховні завдання без взаємодії з різноманітними позашкільними та неформальними молодіжними об'єднаннями, які відіграють важливу роль у соціалізації підростаючого покоління, задоволенні його потреб, самоствердженні та самореалізації.

Особливо гостру потребу в діяльності таких об'єднань відчувають учні старших класів, оскільки підлітковий вік є вирішальним етапом у соціалізації особистості, так як

саме на цьому етапі вимоги соціуму до підлітка не завжди співпадають з його потребами. Проблеми самореалізації особистості полягають у тому, щоб максимально забезпечити потреби підлітка в саморозвитку, самореалізації та задоволення особистих інтересів і потреб індивіда.

Різні аспекти роботи з неформальними об'єднаннями розглядаються такими дослідниками, як Ю. Волков, М. Галагузова, Т. Шаповалова та інші. Науковці доводять необхідність гуманізації освіти, як одну із найважливіших аспектів соціалізації підлітків. Сутність їхніх тверджень полягає у тому, що особистість є найвищою цінністю, тому усі ресурси повинні бути спрямовані на розкриття потенціалу індивідів, та задоволення особистісних потреб, інтересів, переконань, через впровадження та залучення підростаючого покоління до різноманітних неформальних об'єднань.

Неформальне об'єднаннями розглядаємо як організацію, що характеризується високим ступенем згуртованості, особистісним характером спілкування, нечітко вираженою метою групової діяльності і неформальним контролем, який ґрунтується на традиціях і залежить від ступеня усвідомлення групового членства. Основними причинами входження підлітків у неформальні об'єднання є потреба в спілкуванні, бажання самовираження, самоствердження, наявність проблем у родині, відсутність умов для організованого дозвілля тощо. Тому основними функціями неформальних об'єднань є: виховна, самовизначення, самоствердження, комунікативна, інформаційно-розважальна.

Спираючись на проведений аналіз наукової літератури, ми можемо виокремити форми і методи ефективної соціально-педагогічної роботи щодо соціалізації старших школярів у неформальному об'єднанні, а саме: соціодрама, рольові ігри, дискусії, бесіди, тренінги.

З метою підвищення рівня соціалізації старших школярів у неформальному об'єднанні нами була розроблена технологія роботи соціального педагога із соціалізації старших школярів у неформальному об'єднанні засобом танцювального тренінгу, яка реалізується через творчі заняття (батли, фестивалі, танцювальні змагання), які розроблені із урахуванням репертуару неформального об'єднання брейк-дансерів, хіп-хоперів. Це, у свою чергу, дозволяє реалізувати потреби підростаючого покоління, які є учасниками творчого неформального об'єднання у активній творчій діяльності, спілкуванні і, спираючись на позитивний потенціал та власні здібності, досягти стану внутрішньої рівноваги, збагатитися спеціальними уміннями і навичками, необхідними для успішного процесу спілкування, входження до нової соціальної групи, перенаправленням агресивного настрою на творчу діяльність, саморозкриття, самокорекції як визначальних умов соціалізації старших школярів у неформальному об'єднанні.

Отже, реалізація розробленої технології роботи соціального педагога із соціалізації старших школярів у неформальному об'єднанні передбачає застосування як традиційних методів роботи: спостереження, бесіди, анкетування, тестування тощо, так і інноваційних, які, на нашу думку, є більш ефективними методами соціалізації старших школярів у неформальному об'єднанні.

Лепейко А. С.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства проблема профілактики підліткової злочинності набуває актуальності у зв'язку зі зростанням кількості неблагополучних, малозабезпечених сімей, де діти знаходяться у складних життєвих ситуаціях, що зумовлює появу у них проявів девіантної поведінки.

Практика показує, що система покарань, передбачена законодавством у боротьбі з порушеннями норм і правил поведінки, не завжди дає достатньо ефективні результати.

Тому, на нашу думку, пріоритетними в цьому плані мають стати профілактичні заходи. Краще запобігти подібним соціальним проявам, а ніж боротися з ними в крайніх випадках, коли можуть розпочатися невідворотні процеси у свідомості особистості. Узагальнення досвіду здійснення профілактичної діяльності дозволяє визначити підліткову асоціальність як актуальну проблему, що потребує організації превентивних заходів, щодо її усунення.

Аналіз літератури показав, що проблему профілактики девіантної поведінки підлітків досліджували О.В. Безпалько, В.Г. Бочарова, І.Д. Зверєва, А.Й. Капська, Л.Г. Коваль та інші вчені, якими визначено теоретичні основи соціально-педагогічної діяльності з дітьми та молоддю з профілактики девіантної поведінки, але недостатньо розробленими є її практичні аспекти. Це зумовило вибір теми наукового дослідження: «Соціально-педагогічна діяльність з профілактики девіантної поведінки підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах».

Мета дослідження – розробити й експериментально перевірити комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з профілактики девіантної поведінки підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу, що передбачає: виявлення схильності підлітків до девіантної поведінки; визначення причин такої поведінки та проведення заходів, що забезпечуватимуть профілактику неадекватної поведінки у підлітків шляхом їх зацікавлення до успішних результатів у спільній соціально-значущій діяльності, стимулювання до саморозвитку та самовдосконалення.

У комплексній програмі представлено такі заходи соціально-педагогічної діяльності: з підлітками (диспут «Усе в твоїх руках!», усний журнал «Щоденник перемог Майкла Фелпса», етична бесіда «Я будує своє майбутнє», бібліографічний огляд «На книжковій полиці підлітка», конкурс на створення проекту щоденника самопізнання і саморозвитку; конкурс стінгазет «Вислови мудрих людей про ідеал людини»); з їхніми батьками (соціально-педагогічний практикум «Причини та наслідки девіантної поведінки підлітків»; «Зумовленість девіантної поведінки темпераментом дитини»); з педагогічним колективом (відео-лекторій «Педагогічна підтримка здібностей, схильностей, таланту учнів як умова профілактики їх девіантної поведінки»; диспут «Деадаптована поведінка підлітків: зумовленість первинної чи вторинної соціалізації»).

Отримані результати діагностики стану соціально-педагогічної діяльності після проведення заходів засвідчили ефективність впровадження програми соціально-педагогічної діяльності, бо кожного учасника експерименту усвідомив важливість внутрішніх змін особистості для власного успішного розвитку.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблена комплексна програма соціально-педагогічної діяльності з профілактики девіантної поведінки підлітків є готовою до використання на практиці. Її застосування сприяє позитивній динаміці змін у поведінці дітей, а також забезпечує підвищення педагогічної культури батьків та вчителів стосовно профілактики девіантної поведінки підлітків.

Любіна-Безкоровайна А. О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З НЕПОВНОЛІТНІМИ ПОРУШНИКАМИ В УМОВАХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ЗАКЛАДІВ

В умовах становлення України як правової держави виникає безліч явищ, що супроводжуються негативними тенденціями в різних площинах українського буття. Такий динамізм соціальних процесів, кризова ситуація в багатьох сферах суспільного життя неухильно ведуть до збільшення девіацій. У результаті можна спостерігати низку чинників, що загострюють криміногенну ситуацію серед неповнолітніх: соціальна дезадаптація, духовна криза, девальвація моральних цінностей тощо. Усе це зумовлює особливу роль і місце спеціалізованих закладів пенітенціарної системи в процесі корекції девіантної поведінки підлітків та надзвичайну актуальність дослідження зазначеної проблеми з позицій соціальної

педагогіки. Сьогодні складова частина соціальної педагогіки – пенітенціарна педагогіка, орієнтовна на ресоціалізацію підлітків, які знаходяться у пенітенціарних закладах. Тому вивчення питань корекції девіантної поведінки, соціальної адаптації, організації перевиховання, ресоціалізації неповнолітніх порушників в умовах пенітенціарних закладів останніми роками стало традиційним для соціальної педагогіки.

Теоретичні питання щодо корекції девіантної поведінки підлітків актуалізують в собі дослідження ряду напрямків: педагогічні основи корекції злочинців (В. Синьов, Г. Радов, В. Кривуша, О. Беца), перевиховання неповнолітніх засуджених в умовах виховних колоній (І. Башкатов, П. Вівчар, В. Кривуша, В. Кудрявцев, В. Синьов, М. Фіцула), профілактика правопорушень неповнолітніх (Ю. Александров, І. Дегтярьов, В. Оржеховська, В. Тарарухін). Водночас, незважаючи на наукову дослідженість проблеми, є необхідність її системного вирішення на рівні соціально-педагогічної практики, що зумовило необхідність розробки технології роботи соціального педагога з неповнолітніми порушниками в умовах пенітенціарних закладів.

На основі аналізу наукової літератури (І. Башкатов, І. Дегтярьов, В. Оржеховська) визначено специфічні особливості технології роботи соціального педагога з неповнолітніми порушниками в умовах пенітенціарних закладів, а саме: робота здійснюється в закритих і ізольованих соціальних інституціях; об'єктом роботи соціального педагога є особи з високим показником соціального неблагополуччя та підвищеної стресогенності; робота соціального педагога нерозривно пов'язана з виконанням кримінального покарання; робота соціального педагога не припиняється після виконання покарання, а передбачає сприяння в ресоціалізації та адаптації до зовнішнього світу.

На основі аналізу досліджень О. Безпалько, А. Капської, І. Звереві було розроблено технологію роботи соціального педагога з неповнолітніми порушниками в умовах пенітенціарних закладів, яка має декілька етапів (діагностичний, операційно-технологічний, заключний). Соціально-педагогічне діагностування передує проведенню операційно-технологічної частини роботи соціального педагога з неповнолітніми правопорушниками в умовах пенітенціарного закладу. Діагностика дозволяє виявити різновид девіантної поведінки, її причини, визначити адекватні методи та форми робіт соціального педагога, що будуть ефективними саме для даного неповнолітнього. Операційно-технологічний етап передбачає безпосереднє проведення соціально-педагогічної роботи через упровадження різних форм, методів та засобів, які дозволяють розширювати соціальні можливості девіантних підлітків та переносити засвоєні моделі співпраці у реальне життя. На заключному етапі відбувається оцінка результатів діяльності та рефлексія.

Отже, технологія роботи соціального педагога з неповнолітніми правопорушниками в умовах пенітенціарного закладу є комплексною і систематизованою. Подальших досліджень потребує процес її упровадження в умови пенітенціарних закладів.

Мандрик К. Р., Духіна Г. В., Чернецька Ю. І.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ СЕРЕД СЛАБОЗОРИХ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІНТЕРНАТНОМУ ЗАКЛАДІ

Булінг серед школярів в наш час є поширеним явищем, зокрема учні інтернатних закладів зі слабкістю зору можуть стати жертвами булінгу, це може бути пов'язано з їх фізичними вадами, або вони самі можуть виступати в ролі булерів. В ході опитування понад 1000 школярів у віці 12-16 років, проведеного у дослідженні Д. Ольвеуса зазначено, що 16% дівчат і 17,5% хлопців декілька разів на місяць стають жертвами булінгу [3, с. 106]. Згідно частини 2 статті 28 Конституції України, де закріплено положення про недопустимість жорстокого або такого, що принижує гідність особи поводження чи покарання [1, с. 34] жодна дитина не має бути жертвою булінгу, водночас виникає суперечність між об'єктивно

існуючим явищем булінгу серед школярів та недостатньою дієвістю соціально-профілактичної роботи в цьому напрямі.

Булінг, на думку Т. Мерцалової, це довготривале фізичне або психічне насилля зі сторони індивіда, що не в змозі захистити себе в даній ситуації [4, с. 25]

Особливості профілактичної роботи серед слабозорих дітей в інтернатній установі полягають в способі сприймання інформації учнями, а саме в такі роботі переважатиме тактильне та аудіальне сприйняття. Основною проблемою є те, що переважна кількість дітей в інтернатному закладі дуже рідко контактують з батьками і родичами, дуже часто замикаються у собі, тобто така дитина може не чинити опір булеру, будучи свідком булінгу, не лише не виказати допомогу жертві, а й відмовитися свідчити проти булера. Це, по-перше, негативно відображається на емоційному стані дитини, яка в пригніченому стані не може адекватно реагувати на стреси, що може стати причиною формування булінгу або віктимізації школярів, по-друге, у дитини можуть бути відсутні навички взаємодії з дорослими, що породжує недовірливі стосунки з дорослими, і як наслідок, недостатню поінформованість дорослих щодо скоєння актів булінгу. За рекомендаціями Т. Мерцалової для запобігання булінгу з боку однолітків, дитина має володіти такими уміннями і навичками: вміння спиратися на особистісні сили і потенційні можливості, орієнтація на здібності дитини самотійно долати перешкоди, співробітництво з однолітками і дорослими, враховувати в роботі принцип розвитку колективу [4, с. 33].

Одним з правил профілактики булінга, який широко використовується в США, є принцип превентивної освіти, що базується на основі соціально-емоційного навчання [2]. Провідною ідеєю соціально-емоційного навчання є поповнення та актуалізація знань та уявлень учнів про негативні наслідки булінгу для його учасників та його вплив на взаємостосунки між ними. У рамках соціально-емоційного навчання, учні завдяки практичним завданням вдосконалюють свої соціально-емоційні навички. Так, досить поширеною формою роботи є рольова гра, під час якої учні навчаються як правильно себе поводити в ситуаціях булінгу. Наприклад, розглядаючи тему емпатії, учням пропонують обговорити те, що відчуває жертва булінгу та той, хто це спостерігає. Також, учні практикують навички ефективного реагування на ситуацію булінгу; темами занять, або окремих вправ можуть бути: «Як поводити себе, якщо ти став жертвою булінгу», «Що я маю робити, якщо я став свідком булінгу», «У разі булінгу – до кого я можу звернутися» і т.д. Надання дітям можливості відпрацювати навички реагування в ситуації булінгу, сприяє розвитку їхньої впевненості: отримавши досвід моделі поведінки під час рольової гри, вони не розгубляться в ситуації булінгу в реальному житті. Крім загальних освітньо-просвітницьких заходів, учні, які регулярно стають жертвами, свідками, або тими, що ініціюють булінг, потребують розширених можливостей роботи над своїми соціально-емоційними навичками, таких як управління гнівом, асертивного спілкування та вирішення соціальних проблем. У цьому напрямку активно застосовуються методи роботи з такими дітьми в парі з дітьми, які соціально компетентніші та мають кращі навички міжособистісної взаємодії, що дозволяє менш соціально та емоційно компетентним дітям вдосконалювати свої навички та вміння, а також запобігають можливій віктимізації дітей групи ризику.

Отже, проблема булінгу серед учнів середнього шкільного віку є актуальною, вона характерна для середовищ багатьох навчальних закладів і потребує уваги з боку соціальних педагогів. Профілактика булінгу серед слабозорих учнів має свої особливості, але враховуючи їх можна ефективно підходити до вирішення даної проблеми.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. – Дніпропетровськ : Вид-во Пороги, 1996. – 47 с.
2. Лэйн Д.А. Школьная травля (буллинг) [Электронный ресурс] / Давид А. Лэйн // ZipSites.ru – Режим доступа : <http://www.zipsites.ru/psy/psyib/info.php>
3. Мерцалова Т.А. Насилие в школе: что противопоставит жестокости и агрессии? / Т.А.Мерцалова // Директор школы. – 2000. – № 3. – 25-32.

4. Ольвеус Д. Буллинг в школе: что мы знаем и что мы можем сделать / Д.Ольвеус // [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.sexology.narod.ru/info18.html>

Несвіт А. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОМАНІЇ СЕРЕД СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Проблема профілактики наркоманії серед старшокласників є особливо актуальною, оскільки за даними Міністерства охорони здоров'я «від 8% до 26% школярів у віці 13-16 років пробували наркотики хоча б один раз». Певний внесок у розробку методів профілактики вживання наркотичних засобів підлітками зробив С. Шишкунов. Автор вважає, що профілактика наркоманії має бути диференційована за статтю і віком, спрямована на формування соціально компетентної й психологічно здорової особистості, формувати знання й навички протидії вживанню наркотичних речовин. Р. Дубровський запевняє, що для профілактики повинна бути програма, до якої входять: формулювання цілей і завдань, згода з іншими програмами діючими в сфері здоров'я, аналіз антинаркотичної роботи на цій території і розробка та аналіз заходів.

Нами була розроблена комплексна програма соціально-педагогічної діяльності з профілактики наркотичної залежності серед старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах, що спрямована на безпосередню роботу зі старшокласниками, їхніми батьками та педагогічним колективом закладу із залученням ресурсів соціальних служб, що працюють у зазначеному напрямі.

Програма була експериментально апробована. Результати програми показали що серед 60 чоловік, що брали участь у дослідженні 7 піддаються чужому впливу.

Таким дітям необхідна допомога з боку соціального педагога (проведення заходів з учнями та їхніми батьками, спрямованих на інформування про згубну дію наркотичних речовин на організм дитини і його наслідки; індивідуальну роботу з учнями «групи ризику» та роботу з їхніми батьками).

Нижник О. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Стан здоров'я дітей в Україні має велике значення для всього населення, бо це – показник добробуту суспільства і держави у майбутньому. За матеріалами Щорічної доповіді президентів України, про становище здоров'я дітей та молоді (за підсумками 2013 року) виявлено такі показники захворювань в учнів 1–4 класів: порушення органів зору - у 62% учнів; сколіоз – у 26% учнів; порушення постави – у 67% учнів.

На основі аналізу наукової літератури визначено поняття «соціально-педагогічна діяльність у загальноосвітньому навчальному закладі з формування здорового способу життя молодших школярів» як система комплексних заходів, що здійснює соціальний педагог з метою покращення рівня здоров'я молодших школярів, що спрямовано на допомогу їхнім батькам та вчителям у створенні в сім'ї та школі найліпших умов для покращення та зміцнення здоров'я у дітей.

Особливостями соціально-педагогічної діяльності з формуванні здорового способу життя у молодших школярів є: комплексний підхід до вирішення проблеми; робота за усіма напрямками (профілактика шкідливих звичок, впровадження раціонального харчування,

підвищення рухової активності); залучення до вирішення проблеми педагогів, класних керівників та батьків учнів.

На основі аналізу досвіду соціально-педагогічної діяльності з формування здорового способу життя молодших школярів в умовах загальноосвітнього навчального закладу нами розроблено відповідну комплексну програму, яка передбачала поглиблення знань дітей про тяжкі наслідки шкідливих звичок, ризикованої поведінки; розширення функціональних можливостей організму і укріплення здоров'я; розвиток рухливих якостей; формування в учнів культури ведення здорового способу життя як у навчальний, так і позаурочний час; формування особистісно-ціннісного ставлення учнів до власного здоров'я та усвідомлення потреби у веденні здорового способу життя.

Комплексну програму було впроваджено на базі Краматорської загальноосвітньої школи I-III ступенів №25 з молодшими школярами експериментального класу, що дозволило визначити такі ефективні засоби соціально-педагогічної діяльності: з дітьми (Урок-казка «У гостях у гігієни», фотовиставка «Папа, мама, я – спортивна сім'я»); з батьками (сімейна спортивна гра «Ми разом, ми сильні, ми формуємо наше здоров'я»); з педагогами (конкурс на кращій сценарій класної години стосовно профілактики шкідливих звичок).

Діагностування під час проведення контрольного етапу експерименту показало, що результатом впровадження комплексної програми соціально-педагогічної діяльності з формування здорового способу життя у молодших школярів в експериментальному класі стало: підвищення показників когнітивного та функціонального здоров'я учнів; покращення знань стосовно правильного харчування, гігієни, шкідливих звичок, тощо. Рівень обізнаності батьків стосовно формування здорового способу життя у дітей теж підвищився. Позитивним ефектом впровадження програми є згуртування колективу дітей та членів кожної сім'ї окремо шляхом участі у змаганнях, вікторинах, конкурсах. Класний керівник експериментального класу підвищив рівень знань з формування здорового способу життя, отримав досвід у проведенні уроків з використанням новітніх технічних засобів, ознайомився з новими ефективними формами здоров'язбережувальної роботи з дітьми, що дало змогу зробити висновок про ефективність програми та можливість її використання у роботі соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів з формування здорового способу життя молодших школярів.

Охотнікова О. С.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З АДАПТАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У ЦЕНТРІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

В Україні проблема адаптації дітей з особливими потребами до умов різних спеціальних інституцій є однією з актуальних, бо є важливою умовою успішності корекції їхнього розвитку, навчання та виховання. Аналіз наукової літератури показав, що проблему адаптації індивіда в колективі та суспільстві вивчали А. Соколянський, А. Капська, А. Колупаєва та інші, а питання соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами досліджували Н. Краснова, В. Ляшенко та інші. Однак, бракує практичних розробок, що дозволяють у повній мірі забезпечити пристосування дітей з особливими потребами до умов різних інститутів соціалізації, що і зумовило вибір теми дослідження: «Соціально-педагогічна діяльність з адаптації дошкільників з особливими потребами у центрі соціальної реабілітації».

Мета дослідження – науково обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити комплексну програму соціально-педагогічної адаптації до навчальної діяльності дошкільників з особливими потребами у центрі соціальної реабілітації. Завдання дослідження: дослідити суть та особливості соціально-педагогічної адаптації до навчальної

діяльності дошкільників з особливими потребами у центрі соціальної реабілітації; теоретично обґрунтувати, розробити методичне забезпечення соціально-педагогічної адаптації до навчальної діяльності дошкільників з особливими потребами у центрі соціальної реабілітації.

Узагальнення результатів досліджень А. Аксьонової, В. Бондар, І. Звереві, І. Іванові, А. Колупаєвої, В. Ляшенко, та ін. дозволяють стверджувати, що особливості соціально-педагогічної роботи з зазначеною категорією дітей полягають у тому, що в цих дітей захворювання, які спричинили інвалідність, часто поєднуються з порушенням та розладами мовлення, зниженням інтелекту тощо. На основі аналізу ідей вищезазначених авторів [1;2;3] нами виявлено правила, яких треба дотримуватися під час роботи з такими дітьми: надавати чіткі інструкції в організації їхньої діяльності; виконувати вправи для розвитку моторики; створювати ситуації для максимального виявлення активності та самостійності дитини; у ході навчання враховувати сильні сторони дитини і намагатися якомога більше на них спиратися задля подальшого розвитку; підтримувати та стимулювати розвиток сенсорної системи дитини.

Спираючись на вищезазначені правила нами виокремлено такі заходи соціально-педагогічної діяльності: 1) з дітьми з особливими потребами (ігри на увагу «Буває не буває», казкотерапія «Історія одного сірника», ігри на командування «Дракон кусає себе за хвоста»; 2) з батьками (групові та індивідуальні бесіди «Батьківська підтримка – запорука щасливого майбутнього дитини з особливими потребами», тренінг «Життя вашої дитини»; 3) з вихователями та педагогами - круглий стіл «Соціальна адаптація – запорука щасливого життя», перегляд та обговорення відеоматеріалів «Інклюзивна освіта», «Проблема дітей з особливими потребами»).

Результати соціально-педагогічного дослідження засвідчили те, що рівень соціально-педагогічної адаптації дошкільників до навчальної діяльності у центрі соціальної реабілітації підвищився за рахунок упровадження розробленої комплексної програми, яка передбачала: формування у дітей вміння співпрацювати в команді, розвиток бажання самореалізуватися; підвищення педагогічного потенціалу їхніх батьків та педагогів центру соціальної реабілітації.

Список використаних джерел:

1. Аксенова Л. И. Социально-педагогическая помощь лицам с ограниченными возможностями / Л. И. Аксенова. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 196 с.
2. Бондар В. І. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади: за і проти / В. І. Бондар // Дефектологія. – 2003. – № 3. – С. 2-5.
3. Іванова І. Діти з особливими потребами: проблема термінологічного визначення. / І. Іванова // Дефектологія. – 1999. - №1 ст. 2-7.

Письменко Б. О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ТЕЛЕБАЧЕННЯ У ПІДЛІТКІВ «ГРУПИ РИЗИКУ»

На сьогоднішньому етапі розвитку українського суспільства спостерігається системна криза, що охопила всі сфери українського буття. Також простежується посилення соціальної відчуженості серед молоді, що зумовлює поширення злочинності, проституції, наркоманії, алкоголізму серед підлітків.

Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури дозволяє виділити наступний зміст поняття підлітки «групи ризику» – це така категорія підлітків, які через наявність певних

обставин свого життя схильні до негативних зовнішніх впливів з боку суспільства та його кримінальних елементів, що приводить до дезадаптації неповнолітніх.

Зазначимо, що у науковій соціальній та психолого-педагогічній літературі поняття «підлітки групи ризику» існує поряд з визначеннями-синонімами: «важкі», «проблемні», «дезадаптовані», «педагогічно занедбані», «підлітки в соціально-небезпечних умовах», «підлітки у складній життєвій ситуації», «підлітки із проблемної сім'ї» тощо.

Можна констатувати, спираючись на дані соціологічних і психологічних досліджень, що підліткам групи ризику властиві такі особистісні і поведінкові особливості: відсутність цінностей, прийнятих у суспільстві; переконаність у своїй непотрібності, неможливості досягти в житті чогось самостійно, своїм розумом і талантом, посісти гідне місце серед однолітків, досягти матеріального статусу; підвищений рівень тривожності, агресивності та імпульсивності; психічна і соціальна незрілість, інфантильність, недостатнє засвоєння норм поведінки, постійна залежність від інших, підлеглість, готовність слідувати за негативними лідерами.

Основою формування здорового способу життя в підлітків є не тільки освоєння базових знань щодо пагубності шкідливих звичок, а повна самосвідомість і активна позиція у виборі правильного способу життя. Виховання яких потребує впровадження технології соціально-педагогічної діяльності з формування здорового способу життя у підлітків групи ризику.

На основі аналізу наукової літератури було розроблено технологію роботи соціального педагога з формування здорового способу життя у підлітків групи ризику засобами телебачення.

Технологія передбачає реалізацію трьох етапів:

- підготовчий або діагностичний етап (проведення діагностики підлітків групи ризику з метою виявлення рівня їхньої освіченості щодо здорового способу життя, факторів впливу на асоціальну поведінку);

- формувальний (здійснення соціально-виховних заходів з метою формування здорового способу життя у підлітків групи ризику);

- контрольний (проведення повторної діагностики з метою виявлення результатів проведеної соціально-педагогічної роботи щодо формування здорового способу життя у підлітків групи ризику; соціально-педагогічна корекція поведінки учнів).

На підготовчому етапі технології проводимо діагностику, вивчаємо рівень сформованості позитивних знань щодо здорового способу життя у підлітків, для цього використовуємо метод опитування.

У межах формувального етапу технології було розроблено і апробовано програму занять з формування здорового способу життя засобами телебачення. Для роботи були використані такі методи як: відео-лекції, інтерактивні бесіди, диспути, рольові ігри, тренінг, обговорення соціальних реклам, розробка проектів телевізійних передач, усних журналів.

Контрольний етап технології показав позитивні результати впливу розроблених соціально-педагогічних заходів, тому що кількість правильних відповідей підлітків щодо знань і уявлень про здоровий спосіб життя і безпеку шкідливих звичок значно збільшилась.

Отже, розроблена та впроваджена технології формування здорового способу життя у підлітків групи ризику є ефективною і дала можливість підвищити рівень сформованості знань, мотивації підлітків до здорового способу життя.

Полятикiна Ю. I.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ФОРМУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ СОЦІОКУЛЬТУРНИМИ ЗАСОБАМИ

Для кожної суверенної та незалежної держави важливим завданням є розвиток самостійної, духовно розвиненої особистості, повноцінного громадянина, який володітиме культурно-дозвіллевим досвідом, матиме змогу безконфліктно взаємодіяти з іншими. Зростити і виховати таку особистість можливо в умовах сформованого студентського колективу. Але згідно з результатами чисельних досліджень, більшість українських студентів віддають перевагу проведенню вільного часу на самоті з різними гаджетами, що зумовлює втрату навичок спілкування та взаємодії у колективі [3].

Національна доктрина розвитку освіти у XXI ст. визначає головною метою української системи освіти на всіх її рівнях створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, що передбачає виховання культури міжособистісних взаємин; формування навичок соціально-придатної поведінки у сім'ї, колективі та суспільстві [2]. У Законі України «Про вищу освіту» також наголошується на «особливому значенні процесу колективотворення у діяльності студентського самоврядування, що має сприяти розвитку особистості студента, набуттю ним навичок майбутнього організатора, керівника [1].

Питання формування студентського колективу стало об'єктом дослідження І. Бега, В. Бучківської, С. Денисюка, О. Дубасенюк, М. Євтуха, Н. Ничкало, Т. Резніка та інших вітчизняних і зарубіжних учених. Аналіз наукової літератури показав, що у дослідженнях І. Звереві, А. Капської, Л. Міщик, А. Рижанової, Л. Штефан висвітлено теоретичні концепції соціально-педагогічної роботи зі студентською молоддю. Обрано тему наукового дослідження: «Особливості соціально-педагогічної діяльності з формування студентського колективу соціокультурними засобами».

Враховуючи ідеї вищезазначених авторів, нами було визначено мету дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з формування студентського колективу засобами соціокультурної діяльності.

Під час впровадження розробленої програми з майбутніми фахівцями соціальної сфери у межах діяльності студентського самоврядування реалізовано такі виховні заходи: «Озирнись довкола! Ти вражений?»; «Поділись своїм захопленням»; «Колектив – друга сім'я»; «Святкуємо день народження»; «Таланти нашої групи», а також комплекс ігор, спрямованих на формування дружнього колективу, які проводилися у продовж навчального року. Соціально-педагогічна спрямованість цих заходів полягала в тому, що студенти під час їх підготовки, весь час взаємодіяли у колективі, що надало можливість краще пізнати одне одного, зблизитись, сформувати дружні стосунки з тими, з ким до цього моменту навіть не спілкувалися.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка методичних матеріалів для підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічного профілю до здійснення соціокультурної діяльності з формування студентського колективу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта України. – [Електронний ресурс] / № 1060-ХІІ від 23.05.1991 – Режим доступу до статті : http://zakon3.rada.gov.ua/Laws/show/1556-18_1999. www.rada.gov.ua.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К. : Шкільний Світ, 2001. – 15 с.
3. Соціальна робота з дітьми та молоддю: проблеми, пошуки, перспективи / І.М. Пінчук, С.В. Толстоухова. - К. : ДЦССМ, 2000.– 112 с.

Реуцька Г. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ

Сьогодні зростає потреба у вихованні школярів національних та духовних цінностей. Через звичаї, традиції, фольклор, побут, що органічно використовують у системі виховання і навчання, молодші школярі пізнають самобутність своєї нації, неповторність душі громадян саме своєї країни. Як зазначає Г. Волков, «Країна тоді буде могутньою та непоборною, коли її громадяни будуть стояти пліч-о-пліч за свою гідність, за свою історію, за пам'ять свого національного минулого та незалежність свого майбутнього» [1, с. 23].

Аналіз педагогічного досвіду Г. Виноградової, Г. Волкова, В. Мосіяшенка, С. Русової, М. Стельмаховича, К. Ушинського та інших дослідників дає підстави зробити висновок про те, що дитина повинна виховуватись на культурних і духовних засадах свого рідного народу. Це необхідно для всебічного розвитку та розкриття схильностей, здібностей та талантів дитини, її духовного та культурного вдосконалення. Р. Гойдйчук доводить, що засоби етнопедагогіки впливають не тільки на духовний та моральний світ дитини, але й сприяють розвитку її фантазії, вдосконаленню мовлення, творчих навичок [2, с. 84].

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки, що сприятиме засвоєнню ціннісних уявлень школярів, розвитку їх творчих здібностей, умінь розподілу й організації діяльності.

Аналіз нормативно-правової бази стосовно соціального виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки показав, що держава всебічно захищає, опікує молодших школярів, сприяє створенню умов для виховання свідомого громадянина, патріота, професіонала [3].

Спираючись на вищезазначені ідеї нами виокремлено такі заходи соціально-педагогічної діяльності з молодшими школярами: виховний захід «Чому вчать нас прислів'я?»; творча виставка «Українські обереги у моїй родині»; конкурс творів «Риси справжнього українця»; змагання з елементами народних ігор «Козацькі розваги»; відеолекторій «Котигорошко»; виховний захід «Великодні писанки: візерунки, символи, значення»; тиждень української мови «стежинами України».

Впровадження комплексної програми соціально-педагогічної діяльності довело її ефективність та можливість використання для оптимізації процесу соціального виховання молодших школярів у ЗНЗ завдяки зростанню поінформованості батьків учнів, компетентності вчителів у даній проблемі, а також підвищенню рівня вихованості дітей експериментального класу порівняно з контрольним.

Перспективним напрямом подальших досліджень є пошук ефективних методів та форм підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціального виховання молодших школярів з використанням засобів етнопедагогіки.

Список використаних джерел:

1. Волков Г.Н. Этнопедагогика : Учебник для студентов средних и высших педагогических учебных заведений / Волков Г. Н. — М. : Издательский центр «Академия», 1999. — 168 с.
2. Гордйчук О. Ідея народної педагогіки в національній системі виховання українців / О. Гордйчук // Проблеми національного виховання в системі неперервної освіти : матеріали третьої міжнародної наук.-практ. конф. - Чернівці, 1999. – С. 177.
3. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти. Затверджено рішенням колегії МОНУ від 28.02.96 р. № 2/4-8. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.

Різник Г. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Стрімка зміна соціально-економічних умов потребує підвищення ефективності підготовки кадрів, трансформації освітньої системи в цілому, тому однією з важливих проблем професійної освіти дослідники визначають пошук нових засобів та методів у підготовці майбутніх соціальних педагогів, як професіоналів універсального характеру. Особливої уваги потребує як частина професійної підготовки особистості, так і формування її соціальної зрілості, шляхом включення у різні види соціальних відносин, залучення до суспільно-корисної діяльності, розвитку соціальної активності.

Оскільки соціальне середовище істотно впливає на весь процес формування і функціонування особистості, соціальний досвід молодої людини може бути як позитивним, так і негативним, у залежності від того, наскільки добре організоване її соціокультурне середовище. Тому, необхідним є дослідження проблеми соціального виховання майбутніх соціальних педагогів в умовах студентського самоврядування у вищому навчальному закладі.

Мета дослідження – розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити комплексну програму соціально-педагогічної діяльності студентського самоврядування з соціального виховання майбутніх соціальних педагогів засобами художньої літератури.

Аналіз наукової літератури показав, що проблема соціального виховання майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників є предметом наукових досліджень О.В. Безпалько, М.А. Галагузової І.Д. Зверевої, А.Й. Капської, С.В. Кириленко, М.П. Лукашевича, Л.І. Міщик, А.В. Мудрика та ін. Так, М.А. Галагузова розглядає соціальне виховання, як «цілеспрямований процес формування соціально значущих якостей у особистості, необхідних їй для успішної соціалізації» [2, с.47]. Як стверджує О.В. Безпалько, «соціальне виховання – це процес забезпечення в суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських норм і цінностей» [1, с.23]. Спираючись на вищезазначене, нами виокремлено такі заходи соціально-педагогічної діяльності з майбутніми соціальними педагогами в умовах студентського самоврядування: анкетування «Рівень вихованості студентів»; методика, що спрямована на виявлення ставлення студентів до суспільно визнаних норм «Вибір»; анкетування «Рівень творчої зацікавленості студентів»; бесіда «Що формує особистість?»; лекція «Що означає бути соціально вихованим»; дебати «Бути вихованим: мода чи обов'язок?»; перегляд відеоролику «Новий погляд на виховання».

Результати проведеного соціально-педагогічного дослідження засвідчили підвищення рівня соціальності майбутніх соціальних педагогів в експериментальній групі порівняно з контрольною.

Перспективним напрямом подальшої роботи є пошук ефективних методів соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання майбутніх соціальних педагогів літературними засобами в умовах студентського наукового товариства.

Список використаних джерел:

1. Безпалько О. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О.В. Безпалько. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
2. Социальная педагогика: Курс лекций / Под общей ред. М. А. Галагузовой. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. — 416с.

Рябець Я. С.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ДІТЬМИ «ГРУПИ РИЗИКУ» В УМОВАХ ЗНЗ

У наш час досить гостро постає питання щодо вивчення проблеми поведінки дітей групи «соціального ризику», дослідження причин, динаміки девіантної поведінки. Однією з форм швидкого реагування на кризові ситуації, інструментом впровадження соціальної політики виступає професійна соціально-педагогічна робота.

Соціально-педагогічну роботу з дітьми «групи ризику» розглядали такі науковці: Г. Абрамова, Л. Алексеева, В. Бехтерева, Г. Бочкарьова, М. Галагузова, Р. Овчарова та ін. Аналіз ідей науковців, показав, що для здійснення ефективної системи роботи з дітьми зазначеної категорії необхідно розробити технологію, метою якої є надання допомоги дітям, що потрапили у складну життєву ситуацію, шляхом діагностування їхніх проблем, прогнозування, посередництва, інформаційно-консультативної діяльності, прямої педагогічної і психологічної підтримки, яка стимулює власні сили дітей. Технологія містить три етапи:

I. Підготовчий – форми, методи: діагностування рівня самооцінки, статусу в колективі, рівня конфліктності, бесіда «Як уникнути злість та гнів», лекція психолога для батьків «Подолання проявів агресивності підлітків», семінар для класних керівників «Соціально-педагогічні проблеми в шкільному середовищі».

II. Основний – форми, методи: комплексні тренінгові вправи «Альтернатива негативним звичкам», психологічний клуб «Разом проти проблем», тренінг «Ми – команда!», рольова гра «Минуле-майбутнє», вечір обміну думками «Досягнення», дошка візуалізації «Мрії», загальношкільний захід «Разом до зірок», консультаційний клуб «Батьківські групи».

III. Заключний – форми, методи: повторне діагностування за методиками, круглий стіл «Обмін враженнями», дискусія «Я подолав негаразди життя!».

Розроблена технологія сприятиме підвищенню рівня самооцінки, статусу дитини в колективі, підвищенню його комунікативних навичок, навичок на реагування негативної поведінки.

Таким чином, робота соціального педагога з дітьми «групи ризику» в умовах знз – це складний і неперервний процес, який вимагає від соціального педагога особистісного зростання, постійного оновлення знань, а також тісної співпраці з педагогами, вчителями й обов'язково з батьками таких дітей.

Рябуха М. С.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ПІДЛІТКІВ ІЗ БАГАТОДІТНИХ РОДИН В УМОВАХ ЗАГОЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Дозвілля традиційно є однією з найважливіших сфер життєдіяльності підлітків. Трансформації всіх сторін життя українського суспільства привели до соціокультурних змін у сфері дозвілля. Підлітки являють собою особливу соціальну групу, найбільш сприйнятливую до соціокультурних інновацій, що впливають на становлення особистості молодої людини.

Проблема дозвілля молоді не є новою в науці. Аналіз наукових досліджень показав, що розглянуто такі її аспекти: особливості організації дозвілля у юнацькому віці (О.Л. Андреев, В.Т. Лісовський, І.М. Ільїнський, В.В. Павловський та ін.); виявлення різних умов організації дозвілля (О.Ю. Гончарук, Г.М. Коджаспірова, В.Д. Путілін, С.О. Шмаков та ін.). Дослідники по-різному визначають поняття «дозвілля»: вільний від роботи, навчання час, який може бути використаний для задоволення особистих потреб і прагнень;

частина життєвого середовища людини, призначеного для відпочинку, подолання втоми, відновлення фізичного і психічного здоров'я.

Принципи організації гурткової діяльності: добровільність об'єднання людей із загальними інтересами; самодіяльність і самоврядування; облік вікових і соціокультурних особливостей вихованців; творча спрямованість гурткової діяльності. Вищезазначені науковці виділяють такі умови ефективності гурткової роботи: а) організаційно-педагогічні (наявність матеріально-технічної бази, професійних педагогічних кадрів – фахівців із гурткової діяльності, створення системи взаємозв'язку з іншими колективами та соціальним середовищем); б) психолого-педагогічні (вивчення та виявлення інтересів вихованців у сфері дозвілля, їхніх потреб, здібностей; облік статевовікових особливостей і особових ресурсів вихованців при виборі напрямів та видів гурткової діяльності, при співвідношенні репродуктивних, продуктивних і творчих видів діяльності; створення умов для самореалізації вихованців і педагогів); в) соціально-педагогічні (адекватність змісту гурткової діяльності інтересам вихованців, соціальним умовам; забезпечення соціально-ціннісної спрямованості гурткової роботи; оптимальне поєднання індивідуальних, групових і колективних форм роботи, оптимальне співвідношення самодіяльності вихованців і педагогічного керівництва; створення, збереження і оновлення традицій клубного колективу).

Нами було розроблено програму «Дозвілля», що забезпечувала: формування у підлітків з багатодітних сімей морально-етичних та духовних цінностей; встановлення контактів з підлітками та налагодження активної співпраці з ними у вільний час; розвиток творчих здібностей, талантів учнів; створення умов для самореалізації особистості; вироблення активної життєвої позиції; визначення індивідуальних здібностей дитини. Основними заходами у роботі з підлітками були такі: «Як я проводжу свій вільний час?», «Від усмішки стане всім світліше», «Ну-мо, хлопці!», «Лицарський турнір», «Чудеса з бабусиної скрині», тощо, - що дали їм можливість познайомитися один з одним, організувати власне дозвілля, пізнання дитиною прекрасного у праці як основи дозвілєвої діяльності. Робота з батьками велася використанням таких форм та методів: сімейне свято «Берегиня роду», інтелектуальні ігри «Найрозумніший», бесіда «Ціна однієї хвилини». З педагогічним колективом були проведені такі заходи: бесіда «Моя праця — моя школа», акція «Подаруємо радість», гра «Роби як я, роби краще, ніж я!».

В організації дозвілля підлітків із багатодітних родин необхідно використовувати ті форми роботи, які найбільш популярні у зазначеної цільової групи і в яких є потреба. Завдання соціального педагога полягає в тому, щоб направити активність підлітків у соціально цінне русло, сприяти вихованню культури їхньої поведінки.

Селезньова А. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ ПІДЛІТКІВ У ЗНЗ

У Законах України «Про охорону дитинства» (Ст.20), «Про позашкільну освіту» (Ст.8), «Про культуру» (Ст.6), «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (Ст.11) наголошується, що діти та молодь мають право на всебічний розвиток та благополуччя, дозвілєву діяльність та відпочинок. Проте, недостатньо розвиненою є інфраструктура для самовираження та саморозвитку підлітків у дозвілєвій діяльності. Як свідчать результати соціологічного дослідження підлітки обирають такі доступні їм способи проведення дозвілля: Інтернет - 68%; ігри - 56%; спілкування з друзями - 75%, де їхня поведінка є соціально неконтрольованою; лише 20% підлітків надають перевагу улюбленим заняттям, відвідуванням виставок, театрів, читанню художньої літератури, та 11% - заняттям спортом, активними іграми[1].

Аналіз наукових досліджень з проблеми соціально-педагогічної роботи з організації змістовного дозвілля підлітків показав, що вивчено такі її аспекти: психологічний (Б.Г. Ананьєв, В.Й. Бочелюк, В.В. Бочелюк, Ж. Піаже та ін.); соціально-педагогічний (І.В. Белецька, Н.В. Заверико, А.Й. Капська, І.В. Петрова, Н.С. Сушик та ін.), філософський (О.П. Бойко, Г.Г. Волощенко, А.С. Панарін та ін.). Водночас технологічне та методичне забезпечення соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання підлітків у дозвіллевій діяльності, яка б створювала умови для повноцінного розкриття ними своїх здібностей та якостей, формування позитивної «Я-концепції» та розуміння своєї природи залишаються недостатньо розробленими, тому темою дослідження було обрано: «Соціально-педагогічна діяльність з організації змістовного дозвілля підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах».

На основі аналізу наукових праць Р.Н. Азарової, А.Й. Капської, І.В. Петрової, Г.А. Цукерманата ін. було розроблено комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з організації змістовного дозвілля підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах.

Метою комплексної програми є: підвищення у підлітків рівня креативності, відповідальності, ініціативності; розвиток їхніх комунікативних навичок, творчого потенціалу; розкриття та розвиток інтелектуальних, організаторських здібностей; залучення підлітків до змістовного дозвілля.

Соціально-педагогічна діяльність передбачала: 1) з підлітками (використання «Сократівських бесід» на тему самопізнання; застосування вправ на стимулювання особистісного зростання; організацію театральної мініатюри «Щі»; проведення модернізованого вечора відпочинку «Мое хобі»); 2) з батьками (проведення читацької конференції «Мої улюблені книги дитинства»; проведення групової бесіди «Чим дозвілля необхідне дитині?»); застосування бесіди на тему: «Моя дитина – моя цінність», проведення бесіди «Вільний час та дозвілля в сім'ї»; 3) з педагогами ЗНЗ (застосування групової бесіди «Значення дозвілля в житті підлітків»; проведення круглого столу «Майбутнє дитини починається у школі»; організація занять з елементами тренінгу «Як зрозуміти школяра»; читання лекції «Формування автономності учнів»; проведення бесіди на тему «Вперед з творчістю»).

Практична значущість результатів дослідження полягає у тому, що розроблена програма соціально-педагогічної діяльності з організації дозвілля підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах може використовуватись соціальним педагогом, психологом, класним керівником для організації змістовної соціально-виховної діяльності з підлітками; також педагогом-організатором у позанавчальній діяльності, де підлітки можуть розкрити свої здібності у сфері дозвілля.

Список використаних джерел:

1. Опарин Г.А. Досуг молодежи / Г. А. Опарин // Труды Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств. – 2013. - №195. – С.56-64.

Хляпатура А. С.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У Законі України «Про освіту» наголошується на необхідності створення умов для вільного всебічного розвитку особистості людини, її творчої самореалізації, що є основою Державної освітньої політики в Україні, яку закріплено на законодавчому рівні.

Шляхи та засоби соціалізації сучасної молоді відрізняються від тих, які були актуальні в нашій країні у минулі роки. Аналіз літератури показав, що проблему соціалізації дітей та молоді засобами Інтернет-ресурсів досліджували: О.В. Безпалько, В.Г. Бочарова, І.Д. Зверева, А.Й. Капська, Л.Г. Коваль, С.Р. Хлебик і багато інших фахівців. Проте вплив Інтернету на соціалізацію старшокласників в умовах загальноосвітніх навчальних закладів широко не розглядається. Отже, актуальність проблеми, недостатня її вивченість та потреби соціально-педагогічної практики зумовили вибір теми дослідження: «Соціально-педагогічна діяльність з соціалізації старшокласників засобами Інтернет-ресурсів у загальноосвітніх навчальних закладах».

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з соціалізації старшокласників засобами Інтернет-ресурсів, що передбачає: дослідження стану соціально-педагогічної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі з соціалізації старшокласників засобами Інтернет-ресурсів; проведення соціально-педагогічних заходів, що спрямовані на підвищення ефективності процесу соціалізації старшокласників засобами Інтернет-ресурсів.

Завдання соціально-педагогічного дослідження полягають в зацікавленні юнаків та дівчат загальноосвітнього навчального закладу до активної взаємодії з суб'єктами соціально-педагогічної діяльності під час реалізації програми через формування у них навичок правильного користування Інтернет-ресурсами для підвищення ефективності процесу їхньої соціалізації.

На основі проведеного аналізу літератури з проблеми організації соціально-педагогічної діяльності з соціалізації старшокласників засобами Інтернет-ресурсів в умовах загальноосвітнього навчального закладу нами було розроблено відповідну комплексну програму, що передбачала роботу за такими напрямками: зі старшокласниками, їхніми батьками та педагогічним колективом загальноосвітнього навчального закладу. Реалізація соціально-педагогічної діяльності у ЗНЗ відбувалася за допомогою впровадження таких заходів: дискусія «Комп'ютер в моєму житті», диспут «GAMEOVER. Комп'ютерні ігри, шкода чи користь?», ділова гра «Комп'ютерний геній», а також заняття з елементами тренінгу, практичні завдання, інтерактивна бесіда, круглий стіл, відео-лекторій.

Результати експериментального дослідження дозволяють стверджувати, що за допомогою впровадження програми соціально-педагогічної діяльності в учнів з'явилися такі позитивні зміни: усвідомлення важливості корисного застосування засобів Інтернет-ресурсів у власній діяльності для підвищення рівня соціалізованості; поява навичок ефективного застосування Інтернет-ресурсів тощо.

Практична значимість дослідження полягає в можливості використання розробленої програми у практиці соціального педагога загальноосвітніх навчальних закладів в роботі зі старшокласниками з профілактики комп'ютерної залежності.

Чернишова А. О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПІДЛІТКАМИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Проблема виховання підлітків у різних соціальних інституціях є однією з важливих соціально-педагогічних проблем, бо підлітковий вік характеризується якісними змінами всіх процесів розвитку особистості, потягом до спілкування з однолітками, появою ознак поведінки школярів, які свідчать про наміри самоствердитися, проявити самостійність та незалежність, що іноді проявляється в агресивній поведінці, прагненні діяти всупереч бажанням і вимогам дорослих.

Зважаючи на те, що підлітки прагнуть до колективної взаємодії з однолітками, інтелектуальні ігри можуть бути доцільним засобом у формуванні їхньої соціальності. Теоретичні питання виховної сутності гри вивчали В. Букатов, Н. Кудикіна, В. Сухомлинський, В. Шаталов та інші. Проте, проблема впливу інтелектуальних ігор на становлення соціальності підлітків у процесі соціального виховання не отримала достатнього висвітлення в соціально-педагогічній літературі.

М. Битянова виділяє такі психолого-педагогічні можливості гри [1, с.30]: 1) внутрішньо мотивована самоцінна для людини діяльність; 2) надає досить широкі можливості для розвитку й саморозвитку; 3) задає учаснику правила поведінки, що надає можливості для формування саморегуляції, навичок планування, самоконтролю й самооцінки; 4) звільняє людину від всіх обмежень, що дозволяє зрозуміти себе, відчути перспективи змін; 5) передбачає колективну взаємодію, що розвиває соціальні навички.

«Соціально-педагогічна діяльність — це різновид професійної діяльності, спрямованої на надання допомоги дитині в процесі її соціалізації, освоєння нею соціокультурного досвіду й створення умов для її самореалізації в суспільстві» [2, с.107]. Нами розроблено програму соціально-педагогічної діяльності з соціального виховання підлітків з використанням інтелектуальних ігор метою якої є розвиток у них таких якостей та характеристик: відповідальність, дисциплінованість, активність, допитливість, товарицькість, культура спілкування, творчі здібності. Розроблена комплексна програма з соціального виховання підлітків з використанням інтелектуальних ігор у загальноосвітньому навчальному закладі передбачала здійснення систематичної, комплексної соціально-педагогічної діяльності за такими напрямками: з підлітками, їхніми батьками та педагогами школи.

Під час роботи нами застосовувалися такі форми та методи роботи: 1) з підлітками (інтелектуальні ігри «Що, де, коли?», «Брейн-ринг», «Мафія», шахи та шашки; тиждень інтелектуальних ігор; квест «Стежинами дружби»); 2) з батьками (групові та індивідуальні бесіди, залучення до роботи інтелектуальних гуртків, участь у інтелектуальних іграх); 3) з педагогами школи (круглий стіл «Інтелектуальні ігри у навчальному процесі», бесіди «Що ми знаємо про соціальне виховання підлітків» та «Як урізноманітнити навчальний процес за допомогою інтелектуальних ігор», перегляд та обговорення відеоматеріалів «Інтелектуальні ігри у нашому житті»).

Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що розроблена програма може бути використана соціальними педагогами та класними керівниками загальноосвітніх навчальних закладах з метою розвитку у підлітків відповідальності, дисциплінованості, товарицькості, культури спілкування та активності.

Список використаних джерел:

1. Битянова М. Р. Работа с ребенком в образовательной среде : решение задач и проблем развития / М. Р. Битянова. – М. : МГППУ, 2006. – 96 с.
2. Социальная педагогика: курс лекций [под общей ред. М. А. Галагузовой] – М. : Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2000. – 416 с.

Шляхтіна Я. Ю.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНО–ПЕДАГОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ПРОЯВІВ АГРЕСІЇ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ В ЗНЗ

В умовах сучасного суспільства проблема корекції проявів агресії учнів, стає дедалі актуальнішою, що обумовлено негативними змінами в економічному, політичному та соціальному житті українців, які сприяють виникненню й розвитку нових соціальних проблем, що позначаються на учнях підліткового віку. Особливе місце серед них займає агресивна поведінка, яка нині є поширеним явищем в підлітковому середовищі. Зростання чисельності учнів, схильних до різних форм агресивної поведінки зумовлюють необхідність здійснення соціально – педагогічної корекції агресивної поведінки учнів підліткового віку у ЗНЗ.

Аналіз наукових праць (І. Зверева, Р. Вайнола, Ю. Галагузова, В. Поліщук тощо), показав, що підліткова агресія значно перевершує агресію дорослих, що пов'язано з психологічними особливостями підлітків, їх прагненням до самоствердження, агресивно-налаштованим оточенням, дефіцитом уваги з боку батьків та вчителів, неправильним стилем виховання тощо.

Грунтуючись на наукових здобутках О. Безпалько, А. Капської, А. Рижанової, С. Харченко, розроблено систему соціально-педагогічної корекції агресивної поведінки учнів підліткового віку у ЗНЗ, яка включає у такі етапи: підготовчо–діагностичний, корекційно – розвивальний та контрольний. Так, з метою корекції проявів агресивної поведінки підлітків у ЗНЗ на першому етапі було проведено: розробка сценаріїв проведення профілактичних заходів, підбір проведення діагностичних методик (Інтерв'ю «Що ти знаєш про агресію» Я.Ю. Шляхтіна, соціометрія Дж. Морено, методика діагностики самооцінки психічних станів Г. Айзенка, тест А. Басса та А. Дарки, тестування «Конфліктність особистості»), підбір форм та методів для впровадження комплексу заходів.

Корекційно–розвивальний етап передбачав створення партнерської мережі з метою проведення різних корекційних заходів: лекція інспектора відділу кримінальної поліції ГУ НП у Харківській області «Кримінальна та адміністративна відповідальність неповнолітніх», лекція представників Фонду спасіння дітей та підлітків від наркотиків «Живи сьогоднішнім днем та дбай про своє життя!», бесіда з представниками ЦСССДМ Московського району «Безпечна поведінка запорука успішного майбутнього», лекція психолога для батьків «Як допомогти дитині перебороти агресивну поведінку у підлітковому віці», інтерактивна бесіда «Скажи злості – Ні!», бесіда «Мій гнів», тренінгові вправи «Замінюємо гнів позитивом», тренінгові вправи «Відмовимося від гніву!», тренінгові вправи «Наша поведінка». Робота з батьками: виступи на батьківських зборах щодо корекції агресивної поведінки підлітків, індивідуальні консультації. Робота з учителями: консультації, надання рекомендацій, виступи на засіданнях педагогічної ради, проведення бесід з елементами тренінгових занять «Що я маю знати про агресію».

Заключний етап складався з проведення повторного діагностування, які проводились на підготовчо-діагностичному етапі. Проведення заключного заняття із застосуванням таких вправ, як: рефлексії «Тут і зараз» та використання дерево побажань та вражень.

Таким чином, результатом соціально-педагогічної корекції проявів агресії учнів підліткового віку у ЗНЗ є зниження рівня можливого прояву агресивної поведінки підлітків, сформованість навичок альтернативних способів вираження гніву, освідомлення із наслідками прояву агресивної поведінки, вміння аналізувати свою поведінку та поведінку інших людей, здатність приймати чужу точку зору.

Щолокова К. З.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

АДАПТАЦІЯ ПІДЛІТКІВ З ВАДАМИ ЗДОРОВ'Я ДО УМОВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ

За даними ООН у світі налічується приблизно 450 мільйонів осіб з порушеннями психічного та фізичного розвитку (з них близько 200 мільйонів дітей з обмеженими можливостями). Це викликає необхідність суттєвих змін у ставленні до дітей з функціональними обмеженнями, які потребують не тільки матеріальної, соціальної підтримки, а й створення належних умов для актуалізації їхніх здібностей, розвитку особистих якостей і потреб у соціальному, моральному і духовному самовдосконаленні у результаті яких виробляється активна життєва позиція особистості дитини-інваліда.

У зв'язку з цим важливого значення набуває завдання адаптації дітей з вадами здоров'я до мікросередовища, що представлено в таких нормативних документах: Конвенція ООН про права дитини, Конвенція про захист і заохочення прав і гідності інвалідів; Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів», Закони України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах», Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання в загальноосвітніх навчальних закладах та школах-інтернатах».

Теоретичними питаннями соціально-педагогічної адаптації дітей з інвалідністю в різних аспектах займалися: А. Аблятипов, А. Бондар, С. Подмазін, В. Покася, В. Слюсаренко (адаптація дітей до умов інтернатних закладів); І. Глікман, Д. Зак, М. Казанцев, А. Наточій (методично-організаційні питання щодо соціально-педагогічної діяльності з дітьми-інвалідами); Л. Борова, О. Гуровец, Д. Ісаєв, Г. Репринцева (психологічна підтримки дітей з особливими потребами); Є. Мاستикова, А. Московкіна, Ю. Чернецька (умови медичної, психологічної, соціально-педагогічної адаптації підлітків-інвалідів). Посилення в контексті сучасних тенденцій гуманізації суспільства значущості нових можливостей входження дітей з інвалідністю у соціальне середовище і зумовило розв'язання проблеми адаптації підлітків з вадами здоров'я до умов шкіл-інтернатів.

Для пристосування підлітків з вадами здоров'я до умов шкіл-інтернатів було розроблено соціально-педагогічну технологію, що ґрунтувалася на розумінні адаптації як процесу пристосування до умов шкіл-інтернатів завдяки взаємодії підлітків із середовищем, яка відбувається на індивідуальному, особистісному рівнях і на рівні соціуму. Ураховуючи особливості середовища шкіл-інтернатів («замкнений» характер інтернатного середовища; відсутність або обмеженість взаємодії підлітків з батьками) та психофізичні особливості підлітків з вадами здоров'я (наявність хронічних соматичних захворювань; зміни організму, пов'язаних із дорослішанням, загострене сприйняття змін власного тіла відповідно до зовнішніх соціальних впливів та оцінок) було розроблено соціально-педагогічну технологію адаптації дітей з вадами здоров'я до умов шкіл-інтернатів за такими етапами: підготовчий (підетапи: інформаційний, діагностичний, організаційний); основний (підетапи: методично-процесуальний), аналітичний (підетапи: оціночний, контрольний, корекційний).

На кожному з етапів технології проводилися соціально-педагогічні заходи, спрямовані на інтеграцію підлітків до інтернатного середовища (збагачення мікросередовища, активізація пізнавальної діяльності підлітків, включення їх в творчу діяльність, творчі конкурси, колективні творчі справи, розв'язання соціально-педагогічних ситуацій, рефлексивні заняття, рольові ігри щодо засвоєння соціальної поведінки, усвідомлення суб'єктності підлітками).

Таким чином, розроблена соціально-педагогічна технологія сприятиме адаптації підлітків з вадами здоров'я до умов шкіл-інтернатів.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. Авдашкова Альона Ігорівна – студентка 2 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
2. Алексєєва Наталія Іванівна – студентка 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
3. Арестова Аліна Сергіївна – студентка 3 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
4. Бабіч Валерія Миколаївна – студентка 4 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
5. Баннікова Діна Сергіївна – студентка 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
6. Берсеньова Анжеліка Юріївна – студентка 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
7. Буркова Марина Володимирівна – студентка 2 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
8. Буряківська Аліса Ігорівна – студентка 2 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
9. Васильченко Карина Юріївна – студентка 5 курсу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», м. Харків.
10. Вдовічева Анна Миколаївна – студентка 2 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
11. Воронько Юлія Володимирівна – студентка 2 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
12. Галас Тетяна Василівна – студентка 2 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
13. Гардель Тетяна Олександрівна – студентка 5 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
14. Голуб Дарина Юріївна – студентка 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
15. Дерев'янку Гліб Олегович – студент 2 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
16. Довбня Ольга Владиславівна – студентка 2 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
17. Духіна Ганна Василівна – студентка 3 курсу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», м. Харків.
18. Дьоміна Анна Михайлівна – студентка 3 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
19. Єжова Катерина Юріївна – студентка 5 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
20. Загребельна Карина Сергіївна – студентка 5 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
21. Калашник Алла Олегівна – студентка 5 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
22. Костікова Марія Євгеніївна – студентка 5 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
23. Кузнєцова Вікторія Олександрівна – студентка 3 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
24. Кулакова Анастасія Олександрівна – студентка 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
25. Левченко Аліна Андріївна – студентка 3 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.

26. Лепейко Аліна Сергіївна – студентка 4 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
27. Логвиненко Владислав Володимирович – студент 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
28. Любіна-Безкоровайна Анастасія Олександрівна – студентка 3 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків .
29. Мандрик Катерина Русланівна – студентка 3 курсу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», м. Харків.
30. Надточа Анастасія Сергіївна – студентка 5 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
31. Несвіт Ангеліна Віталіївна – студентка 5 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
32. Нижник Олена Володимирівна – студентка 4 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
33. Овдієнко Ксенія Василівна – студентка 5 курсу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», м. Харків.
34. Охотнікова Оксана Станіславівна – студентка 4 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
35. Пільнік Наталя Олександрівна – студентка 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
36. Письменко Богдан Олександрович – студент 3 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
37. Полятикіна Юлія Іванівна – студентка 4 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
38. Попова Анна Олександрівна – студентка 5 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
39. Реуцька Ганна Володимирівна – студентка 4 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
40. Різник Ганна Володимирівна – студентка 4 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
41. Рябець Яна Сергіївна – студентка 3 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
42. Рябуха Марина Сергіївна – студентка 4 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
43. Свистун Ірина Юріївна – студентка 5 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
44. Селезньова Анна Володимирівна – студентка 4 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
45. Сільченко Анастасія Андріївна – студентка 3 курсу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», м. Харків.
46. Скляниченко Маргарита Вікторівна – студентка 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
47. Стефюк Катерина Миколаївна – студентка 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
48. Танкова Діана Володимирівна – студентка 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
49. Тепляк Аліна Миколаївна – студентка 2 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
50. Хляпатура Анна Станіславівна – студентка 4 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
51. Чернецька Юлія Іванівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», м. Харків.

52. Чернишова Анастасія Олександрівна – студентка 4 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
53. Чухлата Вікторія Альбертівна – студентка 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
54. Шварц Юлія Володимирівна – студентка 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
55. Шевченко Маргарита Павлівна – студентка 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
56. Шерстньова Маргарита Сергіївна – студентка 2 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
57. Шляхтіна Яна Юріївна – студентка 5 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
58. Щолокова Кристина Зияддинівна – студентка 3 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.

**Актуальні проблеми досліджень у галузі
соціальної педагогіки і соціальної роботи**

**МАТЕРІАЛИ
студентської науково-практичної конференції**

17 травня 2017 р.

Підписано до друку з авторського оригінал-макету 04.05.2017.
Формат 60x90/16. Папір друк № 3. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 3,5. Наклад 100 прим. Зам. № 55

Надруковано у ПП Єсін
Україна, 61072, м.Харків, пр.Науки, 52
тел. (057) 340-60-39